

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องพัฒนาการด้านสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับจากการจัดประสบการณ์การสอนแบบโครงการโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
  - 1.1 จุดมุ่งหมาย
  - 1.2 คุณลักษณะตามวัย
  - 1.3 ระยะเวลาเรียน
  - 1.4 สาระการเรียนรู้
  - 1.5 การจัดประสบการณ์
2. พัฒนาการด้านสังคม
  - 2.1 ความหมายของพัฒนาการด้านสังคม
  - 2.2 ทฤษฎีพัฒนาการด้านสังคม
  - 2.3 พัฒนาการด้านสังคมของเด็กปฐมวัย
  - 2.4 รูปแบบพัฒนาการด้านสังคม
  - 2.5 การประเมินผลพัฒนาการของเด็กปฐมวัย
3. แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.1 ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.2 ความเป็นมาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.3 กรอบแนวคิดและวิธีการปฏิบัติตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.4 ทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
  - 3.5 ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา
4. การจัดประสบการณ์การสอนแบบโครงการ
  - 4.1 ความหมายของโครงการ
  - 4.2 ประวัติความเป็นมาของการจัดประสบการณ์การสอนแบบโครงการ
  - 4.3 แนวคิดการจัดประสบการณ์การสอนแบบโครงการ
  - 4.4 ลักษณะของการจัดประสบการณ์การสอนแบบโครงการ
  - 4.5 ขั้นตอนการจัดประสบการณ์การสอนแบบโครงการ
  - 4.6 การจัดประสบการณ์การสอนแบบโครงการโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

5. การจัดประสบการณ์การสอนปกติ
  - 5.1 ความหมายของการจัดประสบการณ์การสอนปกติ
  - 5.2 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดประสบการณ์
  - 5.3 กลุ่มของรูปแบบการจัดประสบการณ์
  - 5.4 การใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์
  - 5.5 ขั้นตอนการจัดประสบการณ์การสอนปกติ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 31 – 42) เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล

1. จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี มุ่งเน้นให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงกำหนดเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านสังคม ดังนี้

- 1.1 ร่างกายเจริญวัย และมีสุขนิสัยที่ดี
- 1.2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
- 1.3 มีสุขภาพจิตที่ดี และมีความสุข
- 1.4 มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม
- 1.5 ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรีการเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย
- 1.6 ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
- 1.7 รักษาธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย
- 1.8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 1.9 ใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างเหมาะสมกับวัย
- 1.10 มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์และการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
- 1.11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

1.12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทักษะพื้นฐานพัฒนาการด้านสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับจากการจัดประสบการณ์การสอนแบบโครงการโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้สอดคล้องตามจุดหมายข้อ 1.6 1.7 และข้อ 1.8 ของจุดหมายหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

2. คุณลักษณะตามวัย

คุณลักษณะตามวัยเป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็กอายุถึงวัยนั้น ๆ ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3 -5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างกันบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปช่วยในการพัฒนาเด็กให้เต็มตามความสามารถและศักยภาพ พัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงอายุอาจเร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้และการพัฒนาจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ถ้าสังเกตพบว่าเด็กไม่มีความสามารถก้าวหน้าอย่างชัดเจนต้องพาเด็กไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขได้ทัน่วงที

คุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กอายุ 5 ปี มีดังนี้

1. พัฒนาการด้านร่างกาย

- 1) กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องได้
- 2) รับลูกบอลที่กระดอนขึ้นจากพื้นได้ด้วยมือทั้งสอง
- 3) เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว
- 4) เขียนรูปสามเหลี่ยมตามแบบได้
- 5) คัดกระดาษตามแนวเส้นโค้งที่กำหนด
- 6) ใช้ก้ามเนื้อเล็กได้ดี เช่น ดัดกระดูก ผูกเชือกทรงเท้า ฯลฯ
- 7) ยึดตัว คล่องแคล่ว

2. พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ

- 1) แสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม
- 2) ชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น
- 3) ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง

3. พัฒนาการด้านสังคม

- 1) ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง
- 2) เล่นหรือทำงานโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกันกับผู้อื่นได้
- 3) พบผู้ใหญ่ รู้จักไหว้ ทำความเคารพ
- 4) รู้จักขอบคุณ เมื่อรับของจากผู้ใหญ่
- 5) รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย

4 พัฒนาการด้านสติปัญญา

1) บอกความแตกต่างของกลิ่น สี เสียง รส รูปร่าง จำแนก และจัดหมวดหมู่สิ่งของได้

2) บอกชื่อ นามสกุล และอายุของตนเองได้

3) พยายามหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง

4) สนทนาโต้ตอบ/เล่าเรื่องเป็นเรื่องราวได้

5) สร้างผลงานตามความคิดของตนเองโดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้นและแปลกใหม่

6) รู้จักใช้คำถาม “ทำไม” “อย่างไร”

7) เริ่มเข้าใจสิ่งที่ที่เป็นนามธรรม

8) นับสิ่งต่าง ๆ จำนวนมากกว่า 10 ได้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ดังนั้นคุณลักษณะตามวัยที่สอดคล้องกับงานวิจัย คือคุณลักษณะตามวัยของเด็กวัย 5 ปี ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และด้านสติปัญญา โดยเฉพาะด้านการพัฒนาการทางสังคมที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

3. ระยะเวลาเรียน

ใช้เวลาในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก 1 – 3 ปีการศึกษาโดยประมาณ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่เริ่มเข้าสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

4. สารการเรียนรู้

สารการเรียนรู้ใช้เป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้สารการเรียนรู้ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการและคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี จะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่ที่แวดล้อมเด็ก ชุมชนชาติรอบตัว และสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็กที่เด็กมีโอกาสใกล้ชิดหรือมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันและเป็นสิ่งที่เด็กสนใจ จะไม่เน้นเนื้อหาการท่องจำ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะหรือกระบวนการจำเป็นต้องบูรณาการทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับเด็ก เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษา คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ขณะเดียวกันควรปลูกฝังให้เด็กเกิดเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น รักการเรียนรู้ รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย ซึ่งครูผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษาอาจนำสารการเรียนรู้มาจัดในลักษณะหน่วยการสอนแบบบูรณาการหรือเลือกใช้วิธีการที่สอดคล้อง กับปรัชญา และหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย สารการเรียนรู้กำหนดเป็น 2 ส่วน คือ 1) ประสบการณ์สำคัญ 2) สารที่ควรเรียนรู้

1. ประสบการณ์สำคัญ

ประสบการณ์สำคัญเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็กทางด้าน ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาช่วยให้เด็กเกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้ โดยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่างๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ไปพร้อมกันด้วย ประสบการณ์สำคัญมีดังนี้

ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ได้แก่

1.1 การทรงตัวและการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่

1.1.1 การเคลื่อนไหวอยู่กับที่และการเคลื่อนไหวเคลื่อนที่

1.1.2 การเคลื่อนไหวพร้อมวัสดุอุปกรณ์

1.1.3 การเล่นเครื่องเล่นสนาม

1.2. การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็ก

2.1.1 การเล่นเครื่องเล่นสัมผัส

2.1.2 การเขียนภาพและการเล่นกับสี

2.1.3 การปั้นและประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ด้วยดินเหนียว ดินน้ำมัน ทรายไม้เศษ

วัสดุ

2.1.4 การต่อของ บรรจุ เท และแยกชิ้นส่วน

1.3 การรักษาสุขภาพ

3.1.1 การปฏิบัติตนตามสุขภาพอนามัย

1.4. การรักษาความปลอดภัย

4.1.1 การรักษาความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่นในกิจวัตรประจำวัน

2. ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นการ สนับสนุนให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกที่เหมาะสมกับวัยมีความสุข ร่าเริงแจ่มใส ได้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม สุนทรียภาพ ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและความเชื่อมั่นในตนเอง ขณะปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

2.1 ประสบการณ์สำคัญ (ด้านอารมณ์และจิตใจ) ดนตรี

2.1.1 การแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบเสียงดนตรี

2.1.2 การเล่นเครื่องเล่นดนตรีง่ายๆ เช่น เครื่องดนตรีประเภทเคาะ

ประเภทตี

2.1.3 การร้องเพลง

2.2 สุนทรียภาพ

2.2.1 การชื่นชมและสร้างสรรค์สิ่งสวยงาม

2.2.2 การแสดงออกอย่างสนุกสนานกับเรื่องตลกขำขันและเรื่องราว/

เหตุการณ์ที่สนุกสนานต่างๆ

2.3 การเล่น

2.3.1 การเล่นอิสระ

2.3.2 การเล่นรายบุคคล การเล่นเป็นกลุ่ม

2.3.3 การเล่นในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

2.4. คุณธรรม จริยธรรม

2.4.1 การปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่นับถือ

3. ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัวจากการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ผ่านการเรียนรู้ทางสังคม เช่น การเล่น การทำงานกับผู้อื่น การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การแก้ปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ ฯลฯ ดังนี้

3.1 การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเอง

3.2 การเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น

3.3 การวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ

3.4 การมีโอกาสได้รับรู้ความรู้สึก ความสนใจ และความต้องการของตนเอง

และผู้อื่น

3.5 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็น ของผู้อื่น

3.6 การแก้ปัญหาในการเล่น

3.7 การปฏิบัติตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อาศัยอยู่และความเป็นไทย

4. ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้รับรู้ เรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า ผ่านการคิด การใช้ภาษา การสังเกต การจำแนกและเปรียบเทียบ จำนวน มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ระยะ) และเวลา ดังนี้

4.1 ประสบการณ์สำคัญ (ด้านสติปัญญา) การคิด

4.1.1 การรู้จักสิ่งต่างๆ ด้วยการมอง ฟัง สัมผัส ชิมรส และดมกลิ่น

4.1.2 การเลียนแบบการกระทำและเสียงต่างๆ

4.1.3 การเชื่อมโยงภาพ ภาพถ่าย และรูปแบบต่างๆ กับสิ่งของหรือ

สถานที่จริง

4.1.4 การรับรู้ และแสดงความรู้สึกผ่านสื่อ วัสดุ ของเล่น และผลงาน

4.1.5 การแสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่างๆ

4.2 การใช้ภาษา

4.2.1 การแสดงความรู้สึกด้วยคำพูด

4.2.2 การพูดกับผู้อื่นเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเองหรือเล่าเรื่องราว

เกี่ยวกับตนเอง

- ต่าง ๆ
- 4.2.3 การอธิบายเกี่ยวกับสิ่งของ เหตุการณ์ และความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ
  - 4.2.4 การฟังเรื่องราวนิทาน คำคล้องจอง คำกลอน
  - 4.2.5 การเขียนในหลายรูปแบบผ่านประสบการณ์ที่สื่อความหมายต่อเด็ก เช่น เขียนภาพ เขียนขีดเขียน เขียนคล้ายตัวอักษร เขียนเหมือนสัญลักษณ์ เขียนชื่อตนเอง ฯลฯ
  - 4.2.6 การอ่านในหลายรูปแบบ ผ่านประสบการณ์ที่สื่อความหมายต่อเด็ก เช่น อ่านภาพหรือสัญลักษณ์จากหนังสือนิทาน/เรื่องราวที่สนใจ
- 4.3 การสังเกต การจำแนก และการเปรียบเทียบ
- 4.3.1 การสำรวจและอธิบายความเหมือน ความต่างของสิ่งต่าง ๆ
  - 4.3.2 การจับคู่ การจำแนก และการจัดกลุ่ม
  - 4.3.3 การเปรียบเทียบ เช่น ยาว/สั้น ขรุขระ/เรียบ ฯลฯ
  - 4.3.4 การเรียงลำดับสิ่งต่าง ๆ
  - 4.3.5 การคาดคะเนสิ่งต่าง ๆ
  - 4.3.6 การตั้งสมมติฐาน
  - 4.3.7 การทดลองสิ่งต่าง ๆ
  - 4.3.8 การใช้หรืออธิบายสิ่งต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย
- 4.4 จำนวน
- 4.4.1 การเปรียบเทียบจำนวน มากกว่า น้อยกว่า เท่ากัน
  - 4.4.2 การนับสิ่งต่าง ๆ
  - 4.4.3 การจับคู่หนึ่งต่อหนึ่ง
  - 4.4.4 การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนหรือปริมาณ
- 4.5 มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ระยะ)
- 4.5.1 การต่อเข้าด้วยกัน การแยกออก การบรรจุและการเทออก
  - 4.5.2 การสังเกตสิ่งต่าง ๆ และสถานที่จากมุมมองที่ต่าง ๆ กัน
  - 4.5.3 การอธิบายในเรื่องตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน
  - 4.5.4 การอธิบายในเรื่องทิศทางการเคลื่อนที่ของคนและสิ่งต่าง ๆ
  - 4.5.5 การสื่อความหมายของมิติสัมพันธ์ด้วยภาพวาด ภาพถ่าย และรูปภาพ
- 4.6 เวลา
- 4.6.1 การเริ่มต้นและการหยุดการกระทำโดยสัญญาณ
  - 4.6.2 การเปรียบเทียบเวลา เช่น ตอนเช้า ตอนเย็น เมื่อวานนี้ พรุ่งนี้
  - 4.6.3 การเรียงลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ

4.6.4 การสังเกตความเปลี่ยนแปลงของฤดู

2. สารที่ควรเรียนรู้

สารที่ควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขั้นตนเองให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ และความสนใจของเด็ก โดยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญที่ระบุไว้ข้างต้น ทั้งนี้อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้ โดยคำนึงถึงประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก สารที่เด็กอายุ 3 - 5 ปี ควรเรียนรู้ มีดังนี้

1) เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อ นามสกุล รูปร่าง หน้าตา รู้จัก อวัยวะต่างๆ วิถีระวังรักษาร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย การรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะเรียนรู้ที่จะเล่นและทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองคนเดียว หรือกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้ที่จะแสดงความ คิดเห็น ความรู้สึก และแสดงมารยาทที่ดี

2) เรื่องราวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควรได้มีโอกาสรู้จักและรับรู้ เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งบุคคลต่างๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องหรือมีโอกาสใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน

3) ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรจะได้เรียนรู้สิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของโลกที่แวดล้อมเด็กตามธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน กลางคืน

4) สิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก เด็กควรจะได้รู้จักสี ขนาด รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก ผิวสัมผัสของสิ่งต่างๆ รอบตัว สิ่งของเครื่องใช้ ยานพาหนะ และการสื่อสารต่างๆ ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน

5. การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3 - 5 ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้จักชะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีหลักการ และแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้

5.1 หลักการจัดประสบการณ์

5.1.1 จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนเพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง

5.1.2 เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

5.1.3 จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต

5.1.4 จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์

5.1.5 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

5.2 แนวทางการจัดประสบการณ์

5.2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือเหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะและระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

5.2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

5.2.3 จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้

5.2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

5.2.5 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่างๆ กัน

5.2.6 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

5.2.7 จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

5.2.8 จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มาการวางแผนไว้ล่วงหน้าและแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

5.2.9 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผน การสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

5.2.10 จัดทำสารนิทัศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

5.3 การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ทั้งผู้เสนอและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใดและอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

5.3.1 หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

1) กำหนดระยะเวลาการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน

2) กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที

3) กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลัง จัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

5.3.2 ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวัน ต้องให้ครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้

1) การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้อวัยวะต่างๆ จึงควรจัด

2) การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับช้อนส้อมใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ

3) การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเองรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย และศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่างๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

4) การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกา ข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ ฯลฯ

5) การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนาอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทดลอง ศึกษานอกสถานที่ ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกม การศึกษาที่เหมาะสมกับวัยอย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล

6) การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสารถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน และบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

7) การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่างๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการให้ประติษฐ์สิ่งต่างๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบาทสมมติ ในมุมเล่นต่างๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่างๆ เช่น แท่งไม้ รูปทรงต่างๆ ฯลฯ

5.3.3 กิจกรรมประจำวันที่จัดในหนึ่งวันมีดังนี้ (กรมวิชาการ, 2546, หน้า 49-57)

- 1) กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ
- 2) กิจกรรมสร้างสรรค์
- 3) กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม
- 4) กิจกรรมกลางแจ้ง
- 5) กิจกรรมเสริมประสบการณ์
- 6) เกมการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดประสบการณ์ให้แก่เด็กปฐมวัยในกิจกรรมกลางแจ้งซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้มีโอกาสออกไปนอกห้องเรียนเพื่อออกกำลังกายและแสดงออกอย่างอิสระ โดยยึดความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคนเป็นหลัก กิจกรรมกลางแจ้งที่ผู้สอนควรจัดให้เด็กได้เล่น เช่น

1. การเล่นเครื่องเล่นสนาม

การเล่นเครื่องเล่นสนาม หมายถึง เครื่องเล่นที่เด็กอาจปีนป่าย หมุนโยกซึ่งทำออกมาในรูปแบบต่างๆ เช่น

- 1.1 เครื่องเล่นสำหรับปีนป่าย หรือตาข่ายสำหรับปีนเล่น
- 1.2 เครื่องเล่นสำหรับโยกหรือไกว เช่น ม้าไม้ ชิงช้า ม้านั่งโยก
- 1.3 เครื่องเล่นสำหรับหมุน เช่น ม้าหมุน พวงมาลัยรถสำหรับหมุนเล่น
- 1.4 ราวโหนขนาดเล็กสำหรับเด็ก
- 1.5 ดันไม้สำหรับเดินทรงตัว หรือไม้กระดานแผ่นเดียว
- 1.6 เครื่องเล่นประเภทล้อเลื่อน เช่น รถสามล้อ รถลากจูง ฯลฯ

2. การเล่นทราย

ไม้กระดก

ทรายเป็นสิ่งที่เด็กๆ ชอบเล่น ทั้งทรายแห้ง ทรายเปียก นำมาก่อเป็นรูปต่างๆได้ และสามารถนำวัสดุอื่นมาประกอบการเล่นตกแต่งได้ เช่น กิ่งไม้ ดอกไม้ เปลือกหอยพิมพ์ขนม ที่ตักทราย ฯลฯ ซึ่งปกติพอทรายจะอยู่กลางแจ้ง โดยอาจจัดให้อยู่ใต้ร่มเงาของต้นไม้หรือสร้างหลังคาทำขอบกัน เพื่อมิให้ทรายกระจัดกระจาย บางโอกาสอาจพรมน้ำให้ขึ้นเพื่อเด็กจะได้ก่อนเล่น นอกจากนี้ ควรมีวิธีการปิดกันมิให้สัตว์เลื้อยลงไปทำความสกปรกในบ่อทรายได้

3. การเล่นน้ำ

เด็กทั่วไปชอบเล่นน้ำมาก การเล่นน้ำนอกจากสร้างความพอใจและคลายความเครียดให้เด็กแล้วยังทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้อีกด้วย เช่น เรียนรู้ทักษะการสังเกต จำแนกเปรียบเทียบ ปริมาตร ฯลฯ อุปกรณ์ที่ใส่น้ำอาจเป็นถึงที่สร้างขึ้นโดยเฉพาะหรืออ่างน้ำวางบนขาตั้งที่มั่นคงความสูงพอที่เด็กจะยืนได้พอดี และควรมีผ้าพลาสติกกันเสื้อผ้าเปียกให้เด็กใช้คลุมระหว่างเล่น

4. การเล่นสมมติในบ้านตุ๊กตาหรือบ้านจำลอง

เป็นบ้านจำลองสำหรับเด็กเล่น จำลองแบบจากบ้านจริง ๆ อาจทำด้วยเศษวัสดุประเภทผ้าใบ กระสอบป่าน ของจริงที่ไม่ใช้แล้ว เช่น หม้อ เตา ชาม อ่าง เตาเรือด เครื่องครัวตุ๊กตาสมมติเป็นบุคคลในครอบครัว เสื้อผ้าผู้ใหญ่ที่ไม่ใช้แล้วสำหรับผลิตเปลี่ยน มีการตกแต่งบริเวณใกล้เคียงให้เสมือนบ้านจริง ๆ บางครั้งอาจจัดเป็นร้านขายของ สถานที่ทำการต่างๆ เพื่อให้เด็กเล่นสมมติตามจินตนาการของเด็กเอง

5. การเล่นในมุมช่างไม้

เด็กต้องการการออกกำลังกายในการเคาะ ตอก กิจกรรมการเล่นในมุมช่างไม้ นี้ จะช่วยในการพัฒนากล้ามเนื้อให้แข็งแรง ช่วยฝึกการใช้มือและการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา นอกจากนี้ยังฝึกให้รักงานและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์อีกด้วย

6. การเล่นกับอุปกรณ์กีฬา

เป็นการนำอุปกรณ์กีฬามาให้เด็กเล่นอย่างอิสระหรือใช้ประกอบเกมการเล่นที่ให้อิสระแก่เด็กให้มากที่สุด ไม่ควรเน้นการแข่งขันเพื่อมุ่งหวังแพ้-ชนะ อุปกรณ์กีฬาที่นิยมนำมาให้เด็กเล่น เช่น ลูกบอล ห่วงยาง ลูกทราย ฯลฯ

7. การเล่นเกมการละเล่น

กิจกรรมการเล่นเกมการละเล่นที่จัดให้เด็กเล่น เช่น เกมการละเล่นของไทย เกมการละเล่นของท้องถิ่น เช่น มอญซ่อนผ้า รีรีข้าวสาร แม่จู้ โพงพาง ฯลฯ การละเล่นเหล่านี้ต้องใช้บริเวณที่กว้าง การเล่นอาจเล่นเป็นกลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ก็ได้ ก่อนเล่นผู้สอนอธิบายกติกาและสาธิตให้เด็กเข้าใจ ไม่ควรนำเกมการละเล่นที่มีกติกายุ่งยากและเน้นการแข่งขันแพ้ชนะมาจัดกิจกรรมให้กับเด็กวัยนี้ เพราะเด็กจะเกิดความเครียดและสร้างความรู้สึกละอายใจกับตนเอง

8. เกมความเชื่อมั่น

การส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองให้แก่เด็กในโรงเรียนระดับอนุบาล ส่งเสริมโดยการจัดประสบการณ์ให้เด็กมีโอกาสทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ และเล่นตามมุม เด็กจะมีอิสระในการเลือกกิจกรรมทั้งโดยลำพังและเป็นกลุ่ม โดยครูจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอแก่ความต้องการของเด็ก ประสบการณ์ที่เด็กได้เล่น หรือทำกิจกรรมอิสระ ทำกิจกรรมเล่นกับเพื่อน ช่วยให้เด็กได้คิดค้นคว้า และทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมั่นใจ นอกจากนี้ศิลปะช่วยพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง ผลสำเร็จของการทำงานศิลปะทำให้เด็กเกิดความภูมิใจ เมื่อมีบุคคลได้พบเห็นความสำเร็จอยู่เสมอจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น

จากการศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ผู้วิจัยเร่งเห็นความสำคัญของพัฒนาการทางด้านสังคมของเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นพื้นฐานในการปรับตัวเข้ากับสังคมและสามารถอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองได้อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขมีคุณธรรม จริยธรรม และรู้จักการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมโดยผ่านการสอนแบบโครงการโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

พัฒนาการด้านสังคม

1. ความหมายของพัฒนาการด้านสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 137) ให้ความหมายพัฒนาการด้านสังคม หมายถึง ความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น มีทักษะในการปรับตัวในสังคมสามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของตน ร่วมมือกับผู้อื่น มีความรับผิดชอบความเป็นตัวของตัวเองและรู้จักกาลเทศะ การช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน รู้จักแยกแยะความผิดชอบชั่วดี มีความสามารถในการสร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

แสงเดือน นนทเปารยะ (2547, หน้า 11) ได้ให้ความหมาย พัฒนาการด้านสังคม หมายถึง ความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การปรับตัวและสามารถสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม

เฮอร์ล็อก (Hurlock, 1998, p.220) กล่าวว่า พัฒนาการด้านสังคม เป็นการพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับแบบแผนที่สังคมยอมรับเพื่อเข้าสังคมได้

ซีเฟลด์ท์ (Seefeldt, 1990, p. 264) ได้ให้ความหมายพัฒนาการด้านสังคม หมายถึง ทักษะ ด้านสังคมไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือ การช่วยเหลือ การเจรจาความขัดแย้งและการพูดคุยกับผู้อื่น ครูควรสนับสนุนส่งเสริมให้มีพัฒนาการทางสังคมอยู่ตลอดเวลา

จากการศึกษาพัฒนาการทางสังคม ผู้วิจัยสรุปว่า คือ ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นมีทักษะการปรับตัวในสังคมพัฒนาการด้านสังคมของเด็กปฐมวัย หมายถึง ความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นมีทักษะการปรับตัวในสังคม สามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของตนเองและรู้จักกาลเทศะสามารถช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน

รู้จักแยกแยะความผิดชอบชั่วดี สร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม 3 ด้าน 1) การช่วยเหลือตนเอง ได้แก่ การเลือกเครื่องแต่งตัว การแต่งตัว การเลือกและการใช้อุปกรณ์ การรักษาความสะอาดร่างกาย การแสดงออก 2) การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และมีคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ การทำงานร่วมกัน การให้และการรับ การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ การแก้ปัญหา ความเรียบร้อย ถูกต้องเหมาะสม 3) การอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การมีสัมมาคารวะและมารยาทตามวัฒนธรรมไทย การชื่นชมผลงานของตนเองและผลงานของผู้อื่น การใช้ของใช้ ร่วมกันการปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับกาลเทศะ การดูแลสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ

2. ทฤษฎีพัฒนาการด้านสังคม

ศศิมา พรหมรักษ์ (2546, หน้า 7) ได้กล่าวว่า ถึงทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมอีริกสัน (Eriksson,s theory of development) เน้นถึงความสำคัญของบุคลิกภาพมนุษย์ว่า จะพัฒนาได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสำเร็จในแต่ละช่วงอายุ ถ้าบุคคลได้รับการตอบสนองอย่างเต็มศักยภาพบุคคลนั้นก็จะมีบุคลิกภาพที่ดีและพร้อมที่จะพัฒนาขั้นต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เด็กอายุระหว่าง 3-5 ปี เด็กในวัยนี้จะรู้จักร่วมมือในการวางแผน ปฏิบัติกิจกรรม เด็กต้องได้รับอิสระอย่างเพียงพอในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น เด็กจะให้ความสนใจใช้ความคิดเริ่มต้นของอารมณ์ที่รุนแรง โกรธเคือง บิดามารดาที่ควบคุมเด็กมากเกินไปทำให้เด็กเกิดความรู้สึกผิด การไม่จำกัดความคิดจะส่งผลให้เด็กรู้จักการยอมรับและไม่ยอมรับสังคมเป็นสิ่งจำเป็นต่อการเจริญงอกงามของพัฒนาการในขั้นต่อไป

พรณี ชูทัย เจนจิต (2537, หน้า 77-78) กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของ ฮาวิกเฮอร์ส (Havighurst's Theory of Development) ไว้ว่า ในแต่ละช่วงวัยของชีวิตนั้นเป็นงานประจำ เป็นงานที่เด็กแต่ละคนควรจะได้ทำในช่วงนั้น ๆ ถ้าบุคคลใดไม่ประสบความสำเร็จในงานนั้นจะมีผลต่อการปรับตัว ฮาวิกเฮอร์ส ได้แบ่งงานที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางสังคมในวัยทารกและวัยเด็กตอนต้นออกเป็น 3 ประการคือ

1. เด็กสามารถมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความจริงในสังคมและทางกายภาพ หมายถึง เด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว เช่น พ่อ แม่ โรงเรียน ครู สิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. เด็กสามารถที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับพี่น้องและบุคคลอื่น ๆ รวมทั้งชอบเลียนแบบบุคคลอื่น

3. เด็กสามารถเรียนรู้ถึงความแตกต่างสิ่งที่ถูกสิ่งที่ผิด เริ่มมีพัฒนาการทางจริยธรรม

เฟลส์ท์ (Feist, 1990, pp.216 – 217) ได้รวบรวมทฤษฎีพัฒนาการการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย คือ เด็กอายุ 1.5 – 6 ปี เป็นระยะที่มีพัฒนาการโครงสร้างประโยคทางภาษาที่ปรากฏออกมาอย่างชัดเจนเมื่อเด็กเล่นกับเพื่อนที่เสมอภาคกัน เด็กค้นพบเกี่ยวกับตัวเองและสร้างมิตรภาพกับผู้อื่น เด็กเล่นบทบาทสมมติ เล่นละคร เรียนรู้รูปแบบวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่และมีพัฒนาการทางภาษา อย่าง

รวดเร็วในขั้นนี้เด็กจะเกิดความวิตกกังวลแต่สามารถจัดความวิตกกังวลได้ เด็กจะเรียนรู้คุณธรรม จากสิ่งที่ปรากฏอยู่ในสังคมทั้งด้านดีไม่ดี เด็กจะมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การเล่นร่วมกับผู้อื่น ทำให้เด็กรู้ตัวเองและผู้อื่น เป็นประสบการณ์ที่ช่วยให้เด็กเรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์ต่อไป

แบนดูรา ได้กล่าวว่า คุณลักษณะของตัวแบบและผู้เรียนมีความสำคัญเท่า ๆ กัน เนื่องจากการเรียนรู้พฤติกรรมสำคัญต่าง ๆ ทั้งที่เสริมสร้างสังคม (prosocial behavior) และพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อสังคม (antisocial behavior) ต่างก็เน้นความสำคัญของการเรียนรู้แบบการสังเกตหรือเลียนแบบจากตัวแบบ ซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้งตัวบุคคลจริง ๆ เช่น ครู เพื่อนหรือจากภาพยนตร์ โทรทัศน์การ์ตูนหรือจากการอ่านจากหนังสือได้ การเรียนรู้โดยการสังเกตประกอบด้วย 2 ชั้น คือ ชั้นการรับมาซึ่งการเรียนรู้ (acquisition) และชั้นการกระทำหรือการแสดงออก (performance) ชั้นการรับมาซึ่งการเรียนรู้เป็นกระบวนการทางปัญญาผู้เรียนสามารถควบคุมกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง โดยการที่เข้าใจถึงผลที่จะเกิดตามมาของพฤติกรรม (consequences) ถ้าผลที่จะเกิดตามมาก็คือรางวัล ผู้เรียนก็จะมีคพอใจในพฤติกรรมของตนเอง แต่ถ้าผลที่ตามมาเป็นการลงโทษก็จะก่อให้เกิดความไม่พอใจและทั้งความพอใจหรือไม่พอใจจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับมาตรฐานของพฤติกรรมที่ผู้ได้ตั้งไว้ (ทิตนา แชมมณี, 2536 หน้า 83)

3. พัฒนาการด้านสังคมของเด็กปฐมวัย

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 31-34) ได้กล่าวถึง พัฒนาการด้านสังคมของเด็กปฐมวัย หมายถึง ความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นมีทักษะการปรับตัวในสังคม สามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของตนเองและรู้จักกาลเทศะสามารถช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน รู้จักแยกแยะความผิดชอบชั่วดี สร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม 3 ด้าน ดังนี้

1. การช่วยเหลือตนเอง ได้แก่ การเลือกเครื่องแต่งตัว การแต่งตัว การเลือก และการใช้อุปกรณ์ การรักษาความสะอาดร่างกาย การแสดงออก
2. การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและมีคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ การทำงานร่วมกัน การให้และการรับ การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ การแก้ปัญหา ความเรียบร้อยถูกต้องเหมาะสม
3. การอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การมีสัมมาคารวะและมารยาทตามวัฒนธรรมไทยการชื่นชมผลงานของตนเองและผลงานของผู้อื่น การใช้ของใช้ร่วมกันการปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับกาลเทศะ การดูแลสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ

4. รูปแบบพัฒนาการด้านสังคม

เฮอร์ลอค (Hurlock, 1978, p.239) ได้แบ่งพัฒนาการด้านสังคมเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบการเข้าสังคม (social behavior patterns) หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กทำไปแล้วสร้างความสนใจพอใจเป็นที่นิยมชมชอบต่อตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วย

1.1 การร่วมมือ ได้แก่ การที่เด็กเล่น ทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นมากเพียงใด เด็กก็จะเรียนรู้ที่จะให้ความร่วมมือทำกิจกรรมมากขึ้น

1.2 การยอมรับจากสังคม เป็นการกระตุ้นให้เด็กมีพฤติกรรมที่สังคมคาดหวัง

1.3 ความเป็นเพื่อน เด็กจะแสดงออกความเป็นเพื่อนด้วยการเล่น การพูดคุย และการแสดงความรักใคร่ต่อผู้อื่น

1.4 ความเห็นอกเห็นใจ เด็กจะแสดงความเห็นอกเห็นใจได้เมื่อเด็กประสบกับเหตุการณ์ เช่น คนได้รับทุกข์เด็กก็จะเข้าไปช่วยเหลือหรือปลอบโยน

1.5 การฟังพาอาศัยผู้อื่นในการช่วยเหลือ การเอาใจใส่ดูแลซึ่งเด็กจะมีความพึงพอใจส่วนเด็กที่เป็นตัวของตัวเองก็จะไม่ค่อยฟังผู้อื่น

1.6 ความไม่เห็นแก่ตัว ได้แก่การที่เด็กแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนและให้ความช่วยเหลือเพื่อน

1.7 การเลียนแบบ ได้แก่ การที่เด็กเลียนแบบบุคคลอื่นที่เขาเห็นว่าอาจเลียนแบบในขณะที่เล่นเป็นกลุ่มได้

1.8 การแข่งขัน เป็นเครื่องมือกระตุ้นให้เด็กเกิดความสามารถในการอยู่ร่วมในสังคม สาเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาท โอ้อวด ทำให้เด็กลดความสามารถในการอยู่ร่วมในสังคม

2. รูปแบบไม่เข้าสังคม (unsocial behavior patterns) หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กทำไปแล้วสร้างความเดือดร้อน และความไม่พอใจแก่ตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วย

2.1 ความก้าวร้าว เป็นปฏิกริยาตอบสนอง ต่อความไม่สมหวัง เด็กจะแสดงออกเป็นคำพูดมากกว่าการใช้กำลังต่อสู้ ชอบเรียกร้องความสนใจ

2.2 การทะเลาะวิวาท เกิดขึ้นเพราะเด็กยังขาดประสบการณ์ในการเล่นกับเพื่อน มักแย่งของเล่น เมื่อเติบโตขึ้นจะปรับตัวในสังคมดีขึ้น

2.3 การยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง เด็กมีแนวโน้มที่จะคิดและคิดเกี่ยวกับตัวเอง

2.4 การใช้อำนาจเหนือคนอื่นโดยชอบทำตัวเป็นนายพูดข่มขู่คนอื่น

2.5 การล้อเลียน ข่มขู่ ชอบล้อเลียนหรือชอบรังแกให้ผู้อื่น โมโห อับอาย

2.6 พฤติกรรมปฏิเสธ เด็กจะแสดงคำพูด อารมณ์และท่าทางว้าจําในการปฏิเสธ ไม่รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น

2.7 อคติ เป็นความผิดปกติที่เด็กแสดงออกมาเมื่อเด็กรู้สึกว่าคุณเองดีกว่า

2.8 การแบ่งแยกเพศเด็กชายจะหลีกเลี่ยงการเข้ากลุ่มหรือเล่นร่วมกับเด็กหญิง

จากการศึกษา รูปแบบพัฒนาการด้านสังคม ประกอบด้วย 1) รูปแบบการปรับตัวเข้ากับสังคม คือพฤติกรรมที่เด็กทำไปแล้วสร้างความสนใจพอใจเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น ซึ่งประกอบด้วยความร่วมมือ การยอมรับจากสังคม ความเป็นเพื่อน และความเห็นอกเห็นใจ ซึ่งกันและกันการฟังพาอาศัย ผู้อื่นในการช่วยเหลือกันไม่เห็นแก่ตัว 2) รูปแบบไม่เข้าสังคม คือพฤติกรรมที่เด็กทำไปแล้วสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น เด็กจะมีพฤติกรรมที่

ก้าวร้าว ทะเลาะวิวาทกันยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง ทำตัวข่มขู่ผู้อื่น และไม่ยอมการช่วยเหลือจากบุคคลอื่นหลีกเลี่ยงการเข้ากลุ่มและเล่นร่วมกับหญิง

5. การประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

การประเมินพัฒนาการเด็กอายุ 3 – 6 ปี เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน ทั้งนี้มุ่งให้นำข้อมูลการประเมินมาพิจารณาปรับปรุง วางแผนจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคน ได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ซึ่งมีจุดมุ่งหมาย ของการวัดและประเมินพัฒนาการ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539, หน้า 23 – 24)

1. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กทั้งเป็นรายกลุ่มและรายบุคคลเพื่อค้นหาเด็กที่จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือเป็นพิเศษ
2. เพื่อประเมินโปรแกรมในการจัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัย
3. เพื่อสื่อสารให้ผู้ปกครองรับทราบและร่วมมือกันพัฒนาเด็ก

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539, หน้า 23 – 24) กล่าวถึง การประเมินพัฒนาการเด็กจะต้องประเมินเด็กแต่ละคนอย่างต่อเนื่องทุกระยะ เพื่อดูการพัฒนาของเด็กแต่ละด้านและนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม ส่งเสริมพัฒนาการหรือแก้ไขข้อบกพร่องของเด็กแต่ละคนให้ดียิ่งขึ้น เพื่อเด็กจะได้มีพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพ และความพร้อม

เยวพา เดชะคุปต์ (2542, หน้า 162) ได้กล่าวถึงการวัดและการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย เป็นการวัดพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา มีใช้การวัดเพื่อตัดสินได้หรือตก ซึ่งการวัดและการประเมินพัฒนาการมีหลายวิธี ดังนี้

1. การสังเกต เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงที่ต้องการทราบโดยการเฝ้ามองจากสถานการณ์จริงและสถานการณ์จำลองเป็นเวลานาน
2. การสนทนาวิธีนี้ใช้ตั้งแต่เริ่มต้นสอน กำลังสอนและหลังจากสอนแล้ว เนื่องจากเด็กเล็กอ่านเขียนไม่ได้ เป็นการซักถามเรื่องราวและประสบการณ์
3. การตรวจผลงาน วิธีนี้คือการนำผลงานของเด็ก เช่น สมุดทำงาน ภาพเขียน สิ่งประดิษฐ์ มาตรวจ
4. การใช้ข้อสอบปากเปล่า วิธีการนี้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยซึ่งยังอ่านและเขียนหนังสือไม่ได้

5. การใช้ข้อทดสอบ ใช้สอบเด็กเพื่อบันทึกความพร้อมในการเรียนเป็นทางการควรจัดข้อทดสอบให้มีคุณภาพเหมาะสมกับเด็ก ภาพชัดเจน เนื้อหาตรงกับวัตถุประสงค์ที่สอน

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้มีการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยจะต้องประเมินความพร้อมทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จะเลือกใช้วิธีการ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้มีการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยจะต้องประเมินความพร้อมทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จะเลือกใช้วิธีการประเมินผลแบบใด ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบความพร้อม และจุดประสงค์ที่จะวัดและประเมินผลแต่ละครั้ง ซึ่งควรนำวิธีการประเมินมาใช้ให้เหมาะสม

ราซี ทองสวัสดิ์ (2542, หน้า 34) ได้กล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานสำหรับจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยของดิวอี้ (Join Dewey) เป็นผู้ริเริ่มการศึกษาแบบก้าวหน้าเน้นการเรียนการสอนให้เด็กมีเสรีภาพในการแสดงออก ให้เด็กเป็นศูนย์กลางหลักสูตรควรจะเป็นสิ่งที่เกิดจากความสนใจโดยธรรมชาติของเด็กมากกว่าหลักสูตรที่กำหนดให้โดยผู้ใหญ่หรือครู ดิวอี้ เน้นเรื่องการเตรียมสภาพแวดล้อมให้เด็กได้สามารถเรียนรู้หรือมีประสบการณ์ได้ด้วยตนเอง ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นควรเป็นประสบการณ์ตรง เพื่อเป็นรากฐานที่จะสร้างความเข้าใจให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ทดลองและค้นพบด้วยตนเอง เพราะความรู้ที่เกิดขึ้นจากการค้นพบนั้นเป็นความรู้ที่จดจำไปได้นาน และทฤษฎีของธอร์นไดค์ (Thomdike) เรียกว่าทฤษฎีการเชื่อมโยง (Confectioned Theory) มีหลักว่า การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองโดยที่ตอบสนองมักจะออกมาในรูปแบบต่างๆ หลายรูปแบบจนกว่าจะพบรูปแบบที่ดี เหมาะสมที่สุดเรียกการตอบสนองเช่นนี้ว่า การลองผิดลองถูก (trial and error) ผลงานที่มีชื่อเสียงมากคือ การทดลองการเรียนรู้ซึ่งมีการสร้างกล่องปัญหาหรือกล่องหีบกลจากผลการทดลองสรุปเป็นกฎการเรียนรู้ได้ 3 ข้อ คือ

1. กฎแห่งความพร้อม (law of readiness) กล่าวถึงสภาพความพร้อมของผู้เรียนด้าน ร่างกาย หมายถึง ความพร้อมทางวุฒิภาวะ และอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย เช่น ตา หู จมูก ปาก ฯลฯ ทางด้านจิตใจ หมายถึง ความพร้อมที่เกิดจากความพึงพอใจเป็นสำคัญ ความพอใจย่อมนำไปสู่การเรียนรู้ ถ้าเกิดความไม่พึงพอใจจะทำให้การเรียนรู้หยุดชะงักได้

2. กฎแห่งการฝึกหัด (law of exercise) การฝึกหัดกระทำขึ้นบ่อย ๆ ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้นานและคงทนถาวร กฎข้อนี้จำแนกออกเป็น 2 ข้อย่อยดังนี้

2.1 กฎแห่งการใช้ (law of used) เมื่อเกิดความเข้าใจหรือเรียนรู้แล้วมีการกระทำหรือนำสิ่งที่เรียนรู้นั้นไปใช้บ่อย ๆ จะทำให้การเรียนรู้นั้นคงทนถาวร

2.2 กฎแห่งการไม่ใช้ (law of disused) เมื่อเกิดการเข้าใจหรือเรียนรู้แล้วไม่ได้กระทำซ้ำบ่อย ๆ ทำให้การเรียนรู้ไม่คงทนถาวรในที่สุดก็ลืม

3. กฎแห่งผลที่พอใจ (law of effect) กล่าวถึงผลที่ได้รับเมื่อแสดงพฤติกรรมเรียนรู้แล้วว่าถ้ารับผลที่พึงพอใจ ผู้เรียนย่อมอยากจะเรียนรู้อีกต่อไป แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจ ผู้เรียนก็ไม่อยากจะเรียนรู้หรือเกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียนรู้ได้

สรุปจากที่กล่าวเห็นได้ว่า พัฒนาการด้านสังคมของเด็กปฐมวัย หมายถึงความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นมีทักษะการปรับตัวในสังคมสามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของตนเองและรู้จักกาลเทศะสามารถช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันรู้จักแยกแยะความผิดชอบชั่ว

ดี สร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) การช่วยเหลือตนเอง 2) การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและมีคุณธรรม จริยธรรม 3) การอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

"เศรษฐกิจพอเพียง" เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ตอนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2548, หน้า 4)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในแนวทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้ความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2548, หน้า 8)

สุเมธ ตันติเวชกุล (2543, หน้า 286-287) ได้กล่าวไว้ว่าความหมาย เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเอง (relative self – sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือต้องตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะเศรษฐกิจขั้นสูงขึ้นไปตามลำดับต่อไป

การปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจแบบพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

1. ความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสที่ว่า "ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง"

2. ถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า "ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ"

3. สะเล็กการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในการการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันรุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่า "ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึง ความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น"

4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้องชวนขยายไผ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ พระราชดำรัสตอนหนึ่งให้ความชัดเจนว่า "การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตนเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า ที่มีความสุขพอมือพอกินเป็นขั้นหนึ่งและขั้นต่อไปก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง"

5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไปทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมากมิใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากละอายต่อแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราโชวาท

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการและแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล และองค์กร โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองและสภาวะแวดล้อมความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเองโดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการ ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ไม่เบียดเบียนกัน แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันและร่วมมือปรองดองกันในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้าด้วยกันสร้างสรรค์พลังในทางบวก นำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้

2. ความเป็นมาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจแบบพอเพียง เริ่มจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราชได้ทรงมีพระราชดำรัสแก่ผู้เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาในปี 2517 เกี่ยวกับการพออยู่พอกิน ซึ่งเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง มีข้อความดังนี้

"คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีใหม่ แต่เราพออยู่พอกินและขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน มีความสงบและทำงานตั้งจิตอธิษฐานที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรืองอย่างยิ่งยอด แต่เรามีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้ ประเทศต่าง ๆ ในโลกนี้กำลังตก กำลังแย่งกำลังรุ่ง เพราะแสวงหาความยิ่งยวด ทั้งในอำนาจ ทั้งในความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ทางอุตสาหกรรม

ทางลัทธิ จะนั้นถ้าทุกท่าน ซึ่งถือว่า เป็นผู้ที่มีความคิดและมีอิทธิพล มีความกลัวจะทำให้ผู้อื่นซึ่งมีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขออย่าพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

ในวันที่ 4 ธันวาคม 2540 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชดำรัสแก่ผู้เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพร เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง มีข้อความ ดังต่อไปนี้

“เศรษฐกิจแบบค้าขาย ภาษาฝรั่งเศสเขาเรียกว่า (trade economy) ไม่ใช่แบบพอเพียงซึ่งฝรั่งเรียกว่า (self – sufficient economy) ถ้าเราทำแบบที่ไทยทำได้ คือเศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตนเอง เราก็อยู่ได้ไม่ต้องเดือดร้อน”

“ถ้าเราสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงให้กลับเป็นเศรษฐกิจพอเพียงไม่ต้องทั้งหมดแม้จะไม่ถึงครึ่ง อาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็จะสามารถที่จะอยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ ส่วนมากคนก็ใจร้อน เพราะเดือดร้อน แต่ถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ ก็จะสามารถที่จะแก้ไขได้”

“การจะเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกินและมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพออยู่พอกิน แบบพอมีพอกิน และมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกินแบบพอมีพอกินหมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ให้มีพอเพียงกับตนเอง”

สรุปได้ว่า พระองค์ได้ตรัสเพื่อให้ประชาชนพึ่งตนเอง ยึดเส้นทางสายกลางไม่ยึดวัตถุนิยม อยู่กินตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ยึดหลักวิถีไทย รู้จักประมาณในการบริโภค ไม่โลภ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นรู้จักผลิตใช้เอง มีจิตใจที่อดทนและเข้มแข็งพอสมควร

3. กรอบแนวคิดและวิธีการปฏิบัติตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2548, หน้า 12-15) กล่าวว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบน ทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อมๆ ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป ไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

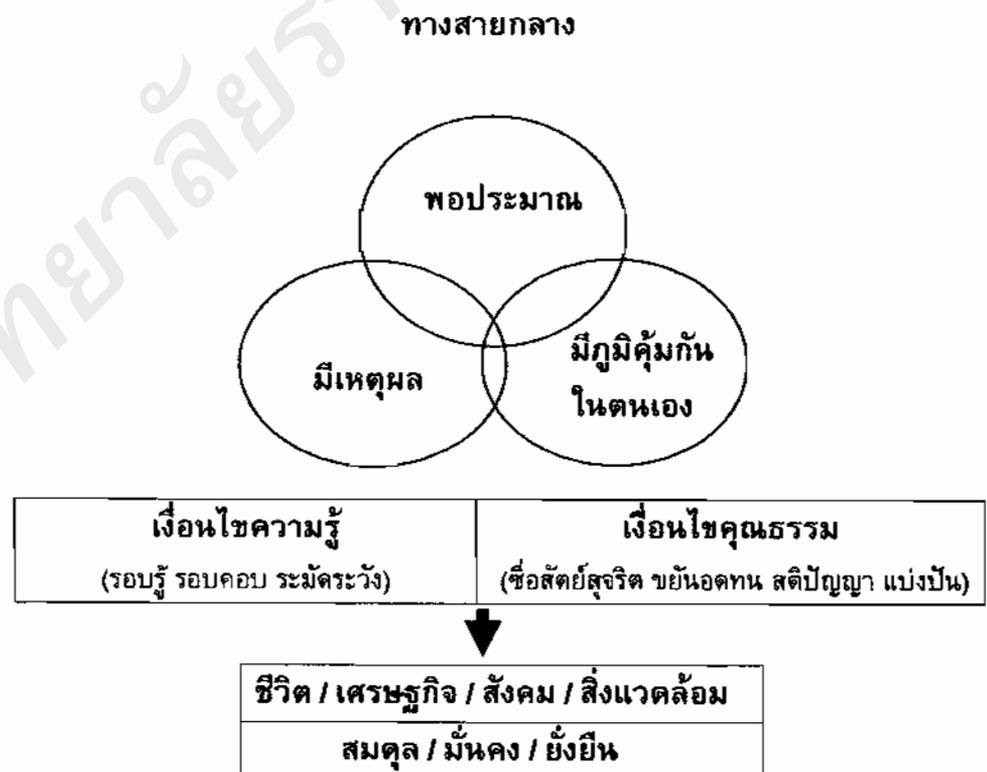
3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย ความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่

5. แนวทางปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

ภาพ 2 กระบวนการพึ่งพาตนเองเพื่อการพัฒนาสามห่วง 2 เงื่อนไข
ที่มา: ก่อเกียรติ วิริยะกิจพัฒนา (2550, หน้า 51)

4. ทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2549, หน้า 18 – 20) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่ โดยที่ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกหลักการและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ ในขณะที่ แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นตอนนั้น เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติ ที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม

ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ อาจเปรียบเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีอยู่ 2 แบบ คือ แบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้า ได้ดังนี้

ความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว โดยเฉพาะเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน เทียบได้กับทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ที่มุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ ต้องพึ่งน้ำฝนและประสบความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่พอเพียง แม้กระทั่งสำหรับการปลูกข้าวเพื่อบริโภค และมีข้อสมมติว่า มีที่ดินพอเพียงในการขุดบ่อเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าว จากการแก้ปัญหาความเสี่ยงเรื่องน้ำ จะทำให้เกษตรกรสามารถมีข้าวเพื่อการบริโภคยังชีพในระดับหนึ่งก็ได้ และใช้ที่ดินส่วนอื่นๆ สนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัว รวมทั้งขายในส่วนที่เหลือเพื่อมีรายได้ที่จะใช้เป็นค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว

อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่ง ในทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ก็จำเป็นที่เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน ราชการ มูลนิธิ และภาคเอกชน ตามความเหมาะสม

เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางปฏิบัติของ ทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเอง ในระดับต่างๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่างๆ โดยอาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียรและความอดทน สติ และปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกันและความสามัคคี

ความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กรเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นเรื่องของการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์หรือการที่ธุรกิจต่างๆ รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ

กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัวหรือองค์กรต่างๆ มีความพอเพียงขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้นแล้วก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกันสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มและส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของตนซึ่งจะสามารถให้ชุมชนโดยรวมหรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้นๆ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริง

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้จะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา และเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่าง ๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลัก ไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้มากที่สุด

วิเคราะห์แนวคิดต่าง ๆ ที่แฝงในทฤษฎีใหม่พบว่า มีแนวคิดหลัก ๆ 7 ประเภท คือ

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง
2. แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นอิสระภาพ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
4. แนวคิดเกี่ยวกับการทำงาน ซึ่งต้องอาศัยคุณสมบัติหลายประการ เช่น
  - 4.1 ความขยัน อดทน ไม่หวังคอย
  - 4.2 ความสามัคคีและการรวมกลุ่ม
  - 4.3 ความใฝ่รู้ในการแสวงหาและศึกษาข้อมูลและความรู้
  - 4.4 การอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลกัน
5. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง
6. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
7. แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ทฤษฎี

แนวคิดทั้ง 7 นี้ เมื่อนำมาประกอบกันแล้ว พบว่า มีแก่นสาระหลักที่สำคัญ ๆ อยู่ 4 ประการ ซึ่งจำเป็นอย่างหนึ่งต่อการดำเนินชีวิตหรือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต กระบวนการดังกล่าวมี ดังนี้ ทิศนา ชนมมณี (2543, หน้า 1 – 2)

1. การพึ่งตนเอง คุณสมบัติประการแรกที่มีมนุษย์ทุกคนควรจะทำ คือ การพึ่งตนเองได้แก่ การไม่มุ่งที่จะพึ่งพาคนอื่น ก่อนที่จะลงมือพึ่งตนเอง หรือการรอคอยแต่จะให้ผู้อื่นมาช่วยโดยตนเองไม่ยอมทำอะไร การที่บุคคลจะพึ่งตนเองได้นั้นจะต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบในตนเอง หากขาดความรู้สึกรับผิดชอบในตนเองแล้ว ก็ขาดจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง บุคคลที่สามารถพึ่งตนเองจะมีชีวิตที่เป็นอิสระไม่ตกอยู่ในอำนาจหรือถูกบีบบังคับโดยผู้อื่น การพึ่งตนเองกับชีวิตที่มีอิสระภาพจึงเป็นของคู่กันโดยปริยาย

2. การทำงานและการแก้ปัญหา เมื่อบุคคลเกิดจิตสำนึก มีความรับผิดชอบในตนเองและพร้อมที่จะพึ่งตนเองแล้ว บุคคลนั้นก็จะต้องลงมือกระทำการอันจะช่วยให้ตนเองได้ในสิ่งที่ชีวิตต้องการ การทำงานหรือการลงมือปฏิบัติจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญในอันดับต่อมา บุคคลใดจะสามารถประกอบกิจการงานให้ประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหวังได้ จะต้องมีความขยัน อดทน ไม่ท้อถอย สามารถที่จะต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ นอกจากนั้นยังจะต้องมีทักษะการบริหารจัดการกิจกรรมด้านต่าง ๆ ในชีวิตให้ประสบผลสำเร็จ เมื่อบุคคลมีการ

ลงมือปฏิบัติขยายไปสู่การรวมกลุ่ม และได้รับความร่วมมือจากชุมชนหรือคนอื่นมากขึ้น ผลประโยชน์ที่ได้รับก็จะเพิ่มพูนขึ้น

3. การแสวงหาความรู้และข้อมูล ในการทำงานใดๆ ให้ได้ผล การแสวงหาข้อมูล และความรู้เพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งจำเป็น เพราะการปฏิบัติโดยขาดความรู้ อาจทำให้เสียเวลาและทรัพยากรมาก และอาจไม่ประสบผลสำเร็จ การศึกษาหาความรู้ที่จำเป็นต่อการทำงานไม่ว่าจากผู้รู้หรือแหล่งความรู้อื่นๆ จะช่วยให้การทำงานของบุคคลก้าวหน้าและได้ผลมากขึ้นหรือพูดง่ายๆ ว่า ทฤษฎีเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปฏิบัติ และในขณะเดียวกันการปฏิบัติก็ส่งผลทำให้ทฤษฎีหรือข้อความรู้อื่นๆ ขยายตัวออกไป ดังนั้น การปฏิบัติตนและทฤษฎีหรือข้อความรู้ จึงเป็นกระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน และส่งผลต่อกันและกันเสมอ

4. การพัฒนาตนเองและคุณภาพชีวิต เมื่อบุคคลมีความรับผิดชอบที่จะพึ่งตนเอง และลงมือทำงาน โดยอาศัยความรู้ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ และหากมีปัญหาเกิดขึ้น ก็จะสามารถที่จะศึกษาหาวิธีการที่จะมาแก้ปัญหาต่างๆ ได้ การปฏิบัติก็จะบังเกิดผล บุคคลก็จะเกิดการพัฒนาทั้งทางด้านคุณภาพชีวิตและคุณสมบัติส่วนตัว ผลที่เกิดจากการทำงาน นอกจากจะสามารถนำไปใช้เลี้ยงชีวิตแล้ว บุคคลยังเกิดความชำนาญจากการลงมือกระทำ และมีความรู้เพิ่มพูนขึ้น ทั้งจากประสบการณ์การทำงาน และการศึกษาหาความรู้ขณะทำงาน ซึ่งจะเป็นปัจจัยช่วยให้บุคคลนั้นสามารถคิดและทำในสิ่งต่างๆ ได้มากขึ้นและดีขึ้น จึงกล่าวได้ว่าบุคคลเกิดการพัฒนาตนเองและคุณภาพชีวิต จากการพึ่งตนเอง การทำงานและการแสวงหาความรู้มาใช้ในการทำงาน

5. ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา

สุวัฒน์ วิวัฒน์านนท์ (2550, หน้า 55 - 56) กล่าวว่า การจัดการศึกษาพอเพียงมีแนว ดังนี้

1. การส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความคิด มีปัญหา มีวิถีคิด รู้จริง รู้แจ้ง รู้ตลอด รู้เท่าทัน ตามเหตุผลความเป็นจริง รู้จักการวิเคราะห์ บูรณาการองค์ความรู้ ค้นพบทางเลือกเพื่อประยุกต์สู่การปฏิบัติ เกิดทักษะนำไปสู่การดำรงชีวิตที่เหมาะสม

2. การส่งเสริมให้บุคคลมีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ ความเข้าใจในคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม มีเจตคติที่ดี มีทักษะในการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานความซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจ มีวินัย มีความอดทน อดกลั้น อดออม มีความขยันหมั่นเพียร เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม

3. การส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจทักษะในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบพึ่งตนเองได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพของสังคม ยุคสมัยและศีลธรรมที่ดีงาม

กล่าวโดยสรุปจะเห็นว่า แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงการให้บุคคลสามารถพึ่งพาตนเองในการประกอบอาชีพ เลี้ยงตัวรอดในระดับประหยัดเป็นอย่างน้อย สามารถ

นำไปประยุกต์ใช้ในศาสตร์หรือสาขาวิชาแขนงอื่นๆ ได้ โดยมีแนวคิดหลัก 7 ประการ คือ การพึ่งพาตนเอง ความมีอิสระภาพ การบริหารการจัดการ การทำงานและการแสวงหาความรู้ การพัฒนาตนเอง การมีส่วนร่วม และการประยุกต์ใช้ทฤษฎีแนวคิดทั้ง 7 ประการ สามารถนำมาประกอบกันเป็นกระบวนการพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาที่มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ 1) การพึ่งตนเอง 2) การทำงานและการแก้ปัญหา 4) การพัฒนาตนเองและคุณภาพชีวิต

การจัดการเรียนรู้ประสบการณ์แบบโครงการ

1. ความหมายของโครงการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 21) กล่าวถึงโครงการและได้ให้คำจำกัดความของ "โครงการ" ไว้ว่า เป็นการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เลือกและสร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลุ่มลึกด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และสามารถนำผลการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตได้ เอกสารหมายเลข 6 โครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาคุณูปการพัฒนาลูกสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ใช้คำว่า โครงการ หมายถึงกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษา ค้นคว้า และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ โดยอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือกระบวนการอื่นใดไปใช้ในการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบในเรื่องนั้นๆ โดยมีครูผู้สอนคอยกระตุ้น แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียนอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่การเลือกหัวข้อที่จะศึกษา ค้นคว้า ดำเนินการตามแผน กำหนดขั้นตอนการทำงาน การดำเนินงาน และการนำเสนอผลงาน

วัฒนา มัคคสมัน (2544, หน้า 3-10) กล่าวถึงความหมายของโครงการไว้ว่า การใช้โครงการ และสรุปความหมายของรูปแบบการสอนแบบโครงการว่า เป็นการจัดการประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลุ่มลึก โดยเรื่องที่เรียน และประเด็นปัญหาที่ศึกษามาจากความสนใจของตัวเด็กเอง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งให้เด็กมีประสบการณ์ตรงกับเรื่องที่ศึกษานั้น โดยการเปิดโอกาสให้เด็กได้สังเกตอย่างใกล้ชิด จากแหล่งความรู้เบื้องต้น อาจใช้ระยะเวลาที่ยาวนานอย่างเพียงพอตามความสนใจของเด็ก เพื่อที่จะเด็กได้ค้นพบคำตอบและคลี่คลายความสงสัยใคร่รู้ ในการจัดกิจกรรมเด็กอาจประสบกับทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวในวิธีการแสวงหาความรู้ตามวิธีการของเด็กเอง และเมื่อเขาพบคำตอบ ก็จะนำความรู้ใหม่ที่ได้นั้นมาเสนอในรูปแบบต่างๆ ตามความต้องการของเด็กเอง อาจเป็นงานเขียน งานวาดภาพระบายสี การสร้างแบบจำลอง การเล่นเกม ละครการทำหนังสือหรือรูปแบบอื่นๆ โดยจะนำเสนอความรู้ต่อเพื่อนๆ คุณครู ผู้ปกครองและคนอื่นๆ ทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จนั้น

ทิตนา เขมมณี (2549, หน้า 113-139) กล่าวถึงความหมายของโครงการไว้ว่า การจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนได้ร่วมกันเลือกทำโครงการที่ตนสนใจ

โดยรวมกันสำรวจ สังเกต และกำหนดเรื่องที่น่าสนใจวางแผนในการทำโครงการร่วมกัน ศึกษาหาข้อมูลความรู้ที่จำเป็น และลงมือปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้จนได้ข้อค้นพบ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ แล้วจึงเขียนรายงานและนำเสนอต่อสาธารณชน เก็บข้อมูล แล้วนำผลงานและประสบการณ์ทั้งหมดมาอภิปรายแลกเปลี่ยนเปลี่ยนเปลี่ยนความรู้ ความคิด และสรุปผลการเรียนรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์ที่ได้รับทั้งหมด

คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช (2546, หน้า 23) สำหรับเด็ก 3-5 ปี กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ ใช้คำว่า โครงการ และระบุว่าการสอนแบบโครงการ (project approach) คือ การที่เด็กศึกษาสืบค้นลงลึกในเรื่องที่เด็กสนใจหรือทั้งผู้สอนและเด็กสนใจ โดยเด็กเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ สืบค้นข้อมูลเพื่อหาคำตอบจากคำถามของตนเอง ภายใต้การช่วยเหลือแนะนำ การอำนวยความสะดวกและการสนับสนุนจากครูผู้สอน แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะเริ่มต้นโครงการ ระยะพัฒนาโครงการและระยะสรุปโครงการ ซึ่งแต่ละระยะจะประกอบด้วย การอภิปราย การออกภาคสนาม การสืบค้น การนำเสนอ และจัดแสดง

กล่าวโดยสรุปการจัดประสบการณ์แบบโครงการ เป็นรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง สืบค้นหาข้อมูลอย่างลึกซึ้งตามหัวข้อเรื่องที่เด็กสนใจแก่การเรียนรู้ และมีการลงมือปฏิบัติงานตามแผนงานที่วางไว้มีการร่วมมือกันจนได้รับจากประสบการณ์ทั้งหมดมาจัดแสดงผลงาน

2. ประวัติความเป็นมาของการจัดประสบการณ์การสอนแบบโครงการ

การเรียนการสอนแบบโครงการนั้นมีมานานเริ่มจาก การศึกษากลุ่มพิพัฒน์นิยม (professive) ต่อมา คิลแพทริก (William Kilpatrick) นำแนวคิดของจอห์น ดิวอี้ มาประยุกต์สอนบุคคลต่าง ๆ ถึงวิธีการสอนแบบโครงการที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์จริง ที่เป็นรากฐานสำคัญทางการศึกษามากกว่าการเตรียมเพื่อชีวิตในอนาคต และลูซี่ สปร่าค มิทเชลล์ (Lucy Sprague Mitchell) และวิทยาลัยการศึกษาแบงก์สตรีท ได้พัฒนาการสอบแบบโครงการให้ครูผู้สอนได้ รู้จักวิธีการสอนแบบโครงการ และในเวลาต่อมามีรายงานฉบับหนึ่งมีชื่อว่า plowden report นักการศึกษาชาวอังกฤษเรียกการเรียนการสอนแบบโครงการการว่า "หลักสูตรบูรณาการ" การศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ และกลุ่มพิพัฒน์นิยม มีการสอน ที่คล้ายคลึงกันการเรียนการสอนแบบโครงการ การเรียนการสอนแบบโครงการมีการสอนมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานมีการยอมรับจากทั่วโลก มีการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับประสบการณ์และมีการบูรณาการให้กับเด็กเป็นสำคัญ

3. แนวคิดของการจัดประสบการณ์การสอนแบบโครงการ

การจัดประสบการณ์แบบโครงการ ได้นำแนวคิดของกรนักการศึกษาที่สำคัญในประเทศสหรัฐอเมริกาช่วงศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 ประกอบด้วยแนวคิดของนักการศึกษาที่สำคัญ คือ

แคทซ์ และ ชาร์ด (Katz, & Chard, 1994, p. 193) ให้ความสำคัญอย่างมากกับกระบวนการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองของเด็กเนื่องจากการจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นกระบวนการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองของเด็กเนื่องจากการจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มาจากความสนใจของเด็กโดยส่งเสริมการวางแผนการค้นคว้าทดลอง การทำงานร่วมกันและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ (2543, หน้า 64) เป็นผู้กำเนิดแนวคิดแบบเรกจิโอ เอมีเลีย ในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1970 ได้ศึกษาค้นคว้าทางด้านประสาทวิทยาและจิตวิทยา ก่อให้เกิดมุมมองที่หลากหลายที่นำไปสู่การปฏิบัติที่มีความสลับซับซ้อนและความคล่องตัวในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ที่เหมาะสมกับเด็กจนได้แนวคิดแบบเรกจิโอ เอมีเลีย ซึ่งพัฒนามาจากรากฐานของปรัชญาทางการศึกษาและแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญหลายทฤษฎี ซึ่ง (ลอริส มาลากูสซี) ให้ความสำคัญ ไว้ดังนี้

ความสำคัญประการแรก คือ วิธีการมองเด็ก (the image of the children) ของนักศึกษา region emilio จากประสบการณ์ที่เป็นผลสืบเนื่องจากการปฏิบัติ ทฤษฎี และผลการวิจัยเด็กในสายตาของครู เด็กคือผู้เต็มไปด้วยความสมบูรณ์ พลังความแข็งแกร่ง เด็กในแต่ละคนจะมีลักษณะเฉพาะที่เป็นตัวของตัวเอง มีศักยภาพและความสามารถในตนเอง ความปรารถนาที่จะเติบโตและงอกงาม ความอยากรู้อยากเห็นความสามารถที่น่าพิศวง มีความปรารถนาที่จะสัมพันธ์และสื่อสารกับผู้อื่นปรากฏขึ้นมาตั้งแต่แรกเกิด เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเพื่อความอยู่รอด ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับเผ่าพันธุ์ที่ตนถือกำเนิดมาความสามารถที่มีมาตั้งแต่เกิดประการนี้จึงเป็นสิ่งที่อธิบายถึงความกระตือรือร้นของเด็กในการที่จะสื่อหรือแสดงถึงตัวตนของเด็กเมื่ออยู่ท่ามกลางบริบทที่มีความหลากหลายของสัญลักษณ์ทางภาษา และมีความสนใจในการที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่จะก้าวเข้าสู่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการต่อรองที่ประนีประนอมกับทุกสิ่งทุกอย่าง สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเด็กครูต้องรับรู้ถึงศักยภาพของเด็กอย่างชัดเจน เพื่อการจัดสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ที่จะตอบสนองต่อศักยภาพของเด็กอย่างเหมาะสม

ความสำคัญประการที่สอง มองว่าโรงเรียนเป็นสถานที่ที่บูรณาการสิ่งมีชีวิตที่หลากหลายเป็นสถานที่ที่ใช้ชีวิตร่วมกัน มีสัมพันธ์ภาพร่วมกันระหว่างผู้ใหญ่และเด็กที่ต่างเต็มไปด้วยความหลากหลาย เป็นสถานที่มีระบบชีวิตที่ขยายไปสู่ครอบครัวของนักเรียน ครอบครัวของนักเรียนมีสิทธิ์ที่จะรับรู้และมีส่วนร่วมในระบบชีวิตของโรงเรียน และยังขยายไปถึงเมืองที่โรงเรียนตั้งอยู่เพื่อให้เมืองและโรงเรียนรับรู้ถึงชีวิตของกันและกันในรูปแบบการพัฒนาและวิถีชีวิต สังคมยอมรับเด็กในฐานะของเป็นผู้รับช่วงในอนาคตและเป็นผู้รับผลประโยชน์ตามสิทธิเฉพาะในตัวเด็ก ในโรงเรียน มาลากูสซีและครูหลังจากที่ได้วิเคราะห์และได้มาซึ่งเป้าหมายที่ร่วมกันของโรงเรียน คือ การรวมเอาครูและครอบครัวของนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก ดังนั้นการดำเนินการใน เรกจิโอ เอมีเลีย จึงคำนึงถึงองค์ประกอบทั้ง 3

คือ เด็กครอบครัว และครู การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จึงมุ่งที่จะจัดโรงเรียนให้มีความรู้สึกที่อบอุ่นและเป็นมิตรสำหรับทุกคนที่ได้เข้ามาสัมผัสโรงเรียน (an amiable school) ให้ความรู้สึกอบอุ่น เป็นเป้าหมายของแนวการจัดการศึกษาตามแนวทางของเรกจิโอ เด็ก คือ เป้าหมายที่สำคัญและเป็นศูนย์กลางของการจัดสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์และกิจกรรมต่างๆ มาลากุซซี่ยังตระหนักถึงให้ทุกคนที่เข้ามาสัมผัสกับโรงเรียนแล้ว จะรู้สึกอบอุ่นเหมือนอยู่ในบ้านที่เปี่ยมไปด้วยไมตรีจิต

ความสำคัญประการที่ สาม คือ ครูและนักเรียนเรียนรู้ไปด้วยกัน การสอนและการเรียนต้องควบคู่ไปด้วยกัน แนวคิดเรกจิโอจะให้ความสำคัญของการเรียนรู้มากกว่าการสอน มาลากุซซี่ กล่าวว่า ก่อนที่จะเริ่มเข้าสู่การสอนถ้าครูยืนสังเกตอยู่ข้างๆ สักครู และเรียนรู้จากห้องเรียนในขณะนั้นว่าเด็กกำลังทำอะไรอยู่ และถ้าครูสามารถเข้าใจได้ถูกต้อง บางทีการสอนในวันนั้นอาจแตกต่างจากวันที่ผ่านมา วัตถุประสงค์ของการจัดการการศึกษา คือ การจัดสิ่งแวดล้อมและโอกาสให้เด็กได้คิด ประดิษฐ์ และค้นคว้าด้วยตัวเอง การเรียนรู้ที่มีคุณค่าสำหรับเด็กจึงไม่ใช่การสอนจากครูที่เป็นการบอกเล่าโดยตรงแต่เป็นการจัดสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ครูต้องมีการนำเสนอทางเลือกที่หลากหลาย การเสนอความคิดเห็น และเป็นแหล่งสนับสนุนการเรียนรู้ ครูต้องปฏิบัติตัวเป็นนักค้นคว้าวิจัย เป็นนักสำรวจและตระเวนเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของทุกคนจากการประชุม สัมมนาหรือมีโอกาสพบปะกับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเป็นประสบการณ์และข้อมูลในการเชื่อมโยงเข้าสู่การจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมที่นำเด็กไปสู่การเรียนรู้ ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเรกจิโอ ไม่มีหลักสูตรที่กำหนดเนื้อหาที่แน่นอนชัดเจน ไม่มีการเขียนแผนการสอนที่กำหนดขั้นตอนกิจกรรมที่ชัดเจน แต่จะเป็นการรวบรวมรายชื่อหัวข้อโครงการที่คาดว่าจะมีความสนใจของเด็กสภาพการจัดกิจกรรมจะสั้นไหลไปตามภาวะการณ์ที่ตอบสนองต่อความสนใจของเด็กสภาพการจัดกิจกรรมจะสั้นไหลไปตามภาวะการณ์ที่ตอบสนองต่อความสนใจของเด็กในขณะนั้น ดังนั้นการเรียนรู้อย่างลุ่มลึกจากโครงการจึงเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่โดดเด่นในโรงเรียนตามแนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย

ปีทมา สุภากาเนด (2545, หน้า, 151 -169) ได้ชี้ให้เห็นว่าธรรมชาติของเด็กมีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมและต้องการพึ่งพาตนเอง ดังนั้นเด็กควรมีสติธิในการแสวงความคิดเห็น ได้เรียนรู้จากการกระทำ และมีประสบการณ์ตรงจากสิ่งแวดล้อม ได้เล่นอย่างอิสระ ได้มีโอกาสช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และทำงานอย่างมีความสุขจากการเรียนรู้ในโรงเรียนที่เปรียบเสมือนชุมชนจำลองของสังคม

ได้กล่าวโดยสรุป จากแนวคิด และหลักการจัดประสบการณ์แบบโครงการ เป็นการจัดการประสบการณ์ที่ยืดเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยให้อิสระในการเรียนรู้จากความสนใจและการกระทำด้วยตัวเด็กเอง ตามความสามารถของเด็กแต่ละบุคคล เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ตามพัฒนาการ และธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก

4. ลักษณะของการจัดประสบการณ์การสอนแบบโครงการ

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2545, หน้า 82-83) กล่าวว่า การสอนแบบโครงการเกิดจากปรัชญาพัฒนานิยมที่เน้นให้เด็กเรียนรู้จากการกระทำ และได้ประสบการณ์จริง เป็นการเรียนรู้อย่างลุ่มลึกในเรื่องที่เด็กสนใจ แล้วครูพิจารณาแล้วว่ามีความคุ้มค่าแก่การเรียนรู้ โดยมีหลักการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

1. หัวข้อการเรียนรู้เกิดมาจากความสนใจและประสบการณ์ของเด็ก ซึ่งครูเห็นแล้วว่ามีความคุ้มค่าต่อการเรียนรู้
2. ประสบการณ์การเรียนรู้ เด็กต้องได้สัมผัสและมีประสบการณ์ตรง และสถานที่จริงและวัสดุสิ่งของ ในขณะที่เดียวกันได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อมขณะศึกษาค้นคว้าด้วย
3. ประสบการณ์เรียนรู้ที่จัดให้กับเด็กต้องต่อเนื่อง และมีเวลาเพียงพอไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมในชั้นเรียนหรือการศึกษานอกสถานที่
4. เนื้อหาของโครงการเกิดจากความเข้าใจของเด็ก เด็กได้คิด ได้เรียนรู้เองตามกระบวนการศึกษาอย่างมีขั้นตอน
5. บทบาทของครูต้องเป็นผู้ช่วยเหลือ ผู้ร่วมงาน และผู้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
6. การจัดกิจกรรมในโครงการที่เป็นกลุ่มเล็ก เด็กสามารถศึกษาได้ลึกซึ้งกว่าการทำโครงการกับเด็กที่เป็นเด็กกลุ่มใหญ่ และการดำเนินโครงการการเรียนและการจัดประสบการณ์ต้องสอดคล้องกับอายุเด็ก
7. การบอกขั้นตอนการทำกิจกรรมให้เด็กรับรู้เป็นสิ่งที่ทำให้เด็กสามารถประเมินความก้าวหน้าของโครงการ และช่วยกันพัฒนาโครงการต่อไปได้ดีขึ้น กิจกรรมหลักในการดำเนินโครงการมี 4 กิจกรรม
  - 7.1 กิจกรรมสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชั้นเรียน เป็นกิจกรรมที่เด็กจะใช้ตั้งแต่เริ่มโครงการจนสิ้นสุดโครงการ เพื่อแสดงความคิดเห็นและเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมกันแก้ปัญหาด้วยกันกับกลุ่ม
  - 7.2 กิจกรรมทัศนศึกษา เป็นกิจกรรมที่เน้นให้เด็กได้สัมผัส รับรู้ สังเกต และมีปฏิสัมพันธ์จากสิ่งที่ปรากฏอยู่จริงด้วยตนเอง ณ สถานที่จริง ซึ่งอาจอยู่ในโรงเรียนหรือนอกโรงเรียนก็ได้
  - 7.3 กิจกรรมสืบค้น เป็นกิจกรรมที่เด็กจะต้องทำการค้นคว้าเพื่อหาข้อความรู้ที่ตนเองต้องการ อาจมาจากหนังสือ บุคคล สถานที่ ด้วยการอ่าน การถาม การสนทนา เพื่อให้ได้ข้อมูลลุ่มลึกสามารถนำมาสนับสนุนโครงการให้บรรลุเป้าหมาย

7.4 กิจกรรมนำเสนอผลงาน ซึ่งอาจนำเสนอโดยการอธิบาย บรรยายหรือจัดแสดงเมื่อสิ้นสุดโครงการ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรู้ ความเข้าใจ ในสิ่งที่เด็กได้เรียนรู้จากโครงการ

พัชรี ผลโยธิน (2542, หน้า 43) กล่าวว่าโครงการถือเป็นตัวอย่างที่ดีของการเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยความหมายเหมาะสมกับพัฒนาการเด็ก เป็นการศึกษาอย่างลึกในช่วงที่ขยายได้ตามความสนใจของเด็กแต่ละคน แต่ละกลุ่มย่อย หรือแต่ละชั้นและตามหัวเรื่องที่ต้องการศึกษาในหนังสือ "Project a practical guide for teachers" ของ ซิลเวีย, และ ชาร์ด (Sylvia C., Chard, 1999) ได้กล่าวถึงลักษณะโครงสร้างของการปฏิบัติโครงการไว้ 5 ข้อ คือ

1. การอภิปรายกลุ่ม ในงานโครงการครูสามารถแนะนำการเรียนรู้ให้เด็ก และช่วยให้เด็กแต่ละคนมีโอกาสแลกเปลี่ยนสิ่งที่ตนทำกับเพื่อน การพบปะสนทนากันในกลุ่มย่อยหรือกลุ่มใหญ่ทั้งชั้นทำให้เด็กมีโอกาสอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

2. การศึกษานอกสถานที่ สำหรับเด็กปฐมวัยไม่จำเป็นต้องเสียเงินจำนวนมาก เพื่อพาเด็กไปยังสถานที่ไกลๆ ประสพการณ์ในระยะแรกครูอาจพาไปทัศนศึกษานอกห้องเรียน เรียนรู้สิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่อยู่รอบบริเวณโรงเรียน เช่น ร้านค้า ถนนหนทาง ป้ายสัญญาณงานบริการต่างๆ ฯลฯ จะช่วยให้เด็กเข้าโลกที่สิ่งแวดล้อม มีโอกาสพบปะกับบุคคลที่มีความรู้เชี่ยวชาญในหัวเรื่องที่เด็กสนใจซึ่งถือเป็นประสบการณ์เรียนรู้ขั้นแรกของงานศึกษาค้นคว้า

3. การนำเสนอประสบการณ์เดิม เด็กสามารถที่จะทบทวนประสบการณ์เดิมในหัวเรื่องที่ตนสนใจ มีการอภิปราย แสดงความคิดเห็น ในประสบการณ์ที่เหมือนหรือแตกต่างกับเพื่อน รวมทั้งแสดงคำถามที่ต้องการสืบค้นในหัวเรื่องนั้นๆ นอกจากนี้เด็กแต่ละคนสามารถที่จะเสนอประสบการณ์ที่ตนมีให้เพื่อนในชั้นได้รู้ ด้วยวิธีการอันหลากหลายเสมือนเป็นการพัฒนาทักษะเบื้องต้น ไม่ว่าจะเป็นการเขียนภาพ การใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ การเล่น บทบาทสมมติ และการก่อสร้างแบบต่างๆ

4. การสืบค้น งานโครงการเปิดกว้างให้ใช้แหล่งค้นคว้าข้อมูลอย่างหลากหลายตามหัวเรื่องที่สนใจ เด็กสามารถสัมภาษณ์พ่อแม่ผู้ปกครองของตนเอง บุคคลในครอบครัว เพื่อน นอกโรงเรียน ฆรรหาคำตอบของตนด้วยการศึกษานอกสถานที่ สัมภาษณ์วิทยากรท้องถิ่นที่มีความรู้ในหัวเรื่องอาจสำรวจวิเคราะห์วัตถุสิ่งของด้วยตนเอง เขียนโครงร่าง หรือใช้แว่นขยายส่องดูวัตถุต่างๆ หรืออาจใช้หนังสือในชั้นเรียนหรือในห้องสมุดทำการค้นคว้า

5. การจัดแสดง การจัดแสดงทำได้หลายรูปแบบ อาจใช้ฝาผนังหรือป้ายจัดแสดงงานของเด็กเป็นการแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้ที่ได้จากการสืบค้นแก่เพื่อนในชั้น ครูสามารถให้เด็กในชั้นได้รับทราบความก้าวหน้าในการสืบค้นโดยจัดให้มีการอภิปราย หรือการจัดแสดงทั้งจะเป็นโอกาสให้เด็กและครูได้เล่าเรื่องงานโครงการที่ทำแก่ผู้มาเยี่ยมเยียนโรงเรียนอีกด้วย

ลักษณะทั้ง 5 ประการของโครงสร้างที่กล่าวมานี้ เด็กจะเรียนรู้ในแต่ละระยะของโครงการซึ่งมีอยู่ 3 ระยะ

เปลว ปุริสาร (2543, หน้า 18) กล่าวถึงการสอนแบบโครงการว่า เป็นการศึกษาอย่าง ลุ่มลึกในเรื่องที่เด็กมีความสนใจจะศึกษาด้วยตัวเอง จากสภาพแวดล้อมและสถานการณ์จริง ที่อยู่รอบตัวเขา ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโต้แย้งต่อรองกับครู ในเรื่อง ต่อไปนี้

1. การเลือกคำถามที่ต้องการจะค้นคว้า
2. วิธีการที่จะใช้ค้นหาคำตอบ
3. วิธีการที่จะเสนอคำตอบ หรือผลงานที่ค้นพบคำตอบแล้ว เช่นวาดภาพ ระบายสี

สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ (2549, หน้า 12-13) ได้กล่าวว่าถึงการสอนแบบโครงการว่า วิธีการสอนนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาเด็กทั้งชีวิตและจิตใจ (mind) ซึ่งชีวิตจิตใจในที่นี้หมายถึง รวมถึง ความรู้ ทักษะ อารมณ์ จริยธรรม และความรู้สึกถึงสุนทรียศาสตร์แกทซ์และชาร์ด ได้ เสนอว่า ในการจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัยโดยใช้การสอนแบบโครงการมีเป้าหมายหลัก 5 ประการ คือ

1. เป้าหมายทางสติปัญญา และเป้าหมายทางจิตใจของเด็ก (intellectual goals and the life of the mind) การจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาลในปัจจุบันมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นการจัดการเรียนการสอนที่แคบเฉพาะเนื้อหาวิชาการให้เด็กเล็กๆ ฟีกทักษะการอ่าน เขียน เรียนเลข (the three r's) เพื่อเตรียมเด็กเข้าสู่การเรียนการสอนใน ชั้นสูงต่อไป เป็นการมุ่งเน้นหนักเฉพาะทางด้านวิชาการซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่เด็กทุกคนจะสามารถ ทำได้เหมือนกันตามที่ครูตั้งเกณฑ์ไว้ลักษณะที่ 2 การสอนแบบดั้งเดิม (traditional kindergarten approach)คือการจัดการเรียนการสอนแบบเตรียมความพร้อม มุ่งให้เด็กมีปฏิ สัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ อย่างรอบตัว เด็กควรจะได้เข้าใจประสบการณ์และสิ่งแวดลอมรอบ ตัวอย่างลึกซึ้ง ไม่ใช่การเล่นอย่างสนุกสนานและไม่มีเป้าหมาย (spontaneous play) ดังนั้น เป้าหมายหลักของการเรียนในระดับนี้จึงเป็นการมุ่งให้เด็กพัฒนาความรู้ความเข้าใจโลกที่อยู่ รอบๆตัวเขาและปลูกฝังคุณลักษณะการอยากรู้อยากเรียน (dispositions) ให้เด็ก

2. ความสมดุลของกิจกรรม (balance of activities) แกทซ์และชาร์ด กล่าวว่า การ สอนแบบโครงการจะทำให้เด็กวัยอนุบาล ได้ปฏิบัติกิจกรรมทั้งที่เป็นกิจกรรมทางวิชาการ และ กิจกรรมทางการเรียนรู้ผ่านการเล่น และการมีปฏิสัมพันธ์

3. โรงเรียนคือส่วนหนึ่งของชีวิต (schools as life) การเรียนการสอนในโรงเรียน อนุบาลต้องเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของเด็ก ไม่ใช่แยกออกจากชีวิตประจำวันทั่วไป กิจกรรมใน โรงเรียนอนุบาลจึงเป็นกิจกรรม การดำเนินชีวิตปกติ การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดลอมและผู้ รอบๆตัวเด็ก

4. ห้องเรียนเป็นชุมชนหนึ่งของเด็กๆ (community ethos in the class) เด็กๆทุก คนมีลักษณะเฉพาะตัว การสอนแบบโครงการเปิดโอกาสให้เด็กแต่ละคนได้แสดงออกถึง

คุณลักษณะความรู้ความเข้าใจความเชื่อของเขา ในการสอนแบบนี้จึงเกิดการแลกเปลี่ยน การมี ปฏิสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง เด็กเรียนรู้ความแตกต่างของตนกับเพื่อน

5. การสอนเป็นสิ่งที่ท้าทายครู (teaching as challenge) ในการสอนแบบโครงการ ครูไม่ใช่ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กโครงการบางโครงการครูเรียนรู้ไปพร้อมกับเด็ก ครูร่วมกัน กับเด็กคิดหาวิธีการแก้ปัญหา ลงมือปฏิบัติไปด้วยกัน

แคทซ์ และ ชาร์ด (Katz, & Chard, 1996, p. 23) เปรียบเทียบการสอนแบบโครงการ กับการสอนปกติ (systematic instruction) กับการสอนแบบโครงการดังต่อไปนี้

1. การสอนปกติเป็นการแสวงหาความรู้ทักษะที่ใช้แรงจูงใจจากภายนอก ขณะที่ การสอนแบบโครงการเป็นการประยุกต์ใช้ความรู้ทักษะที่มีอยู่และใช้แรงจูงใจจากภายในตัวเด็ก
2. ในการสอนปกติ เด็กทำงานเพื่อหวังรางวัลหวังคะแนนจากครู ขณะที่การสอน แบบโครงการเด็กทำงานเพราะความต้องการและสนใจของเขาเอง
3. ในการสอนปกติ ครูเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนแล้วจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ขณะที่การสอนแบบโครงการเด็กเป็นคนเลือกที่จะทำกิจกรรมที่หลากหลายที่ครูเตรียมให้
4. ในการเรียนการสอนปกติ ครูเป็นผู้มีความรู้ความสามารถแล้วถ่ายทอดสู่เด็ก ขณะที่การสอนแบบโครงการเด็กจะถูกมองว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ครูเป็นผู้คอยช่วย กระตุ้นให้เด็กพัฒนาในบางจุดที่ยังด้อยอยู่
5. ในการเรียนการสอนปกติ ครูเป็นผู้สร้างเด็กให้เกิดการเรียนรู้ และมีผลสำเร็จ ทางการเรียนรู้ที่ดีขณะที่การสอนแบบโครงการ ทั้งครูและเด็กร่วมกันสร้างการเรียนรู้และ ผลสำเร็จทางการเรียน

กล่าวโดยสรุปว่า ลักษณะของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ เป็นกิจกรรมที่มุ่ง ส่งเสริมการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความสนใจของเด็กเป็นสำคัญ และใช้กิจกรรมที่หลากหลาย เปิด กว้างสำหรับเด็กในการเลือกทำกิจกรรมต่างๆ ตามความสนใจ โดยร่วมมือกันวางแผน กำหนด แนวทางการเรียนรู้และให้ระยะเวลาที่พอเพียงกับความต้องการของเด็ก มีครูเป็นผู้ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกกระตุ้นให้คิดและเป็นผู้ร่วมงาน โดยเด็กจะสามารถคิดตัดสินใจเลือกดำเนิน กิจกรรมต่างๆ ในโครงการร่วมกันอันเป็นผลมาจากความสนใจ

5. ขั้นตอนการจัดประสบการณ์การสอนแบบโครงการ

พัชรี ผลโยธิน (2543, หน้า 14) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการทำโครงการไว้ 3 ระยะคือ

ระยะที่ 1 ทบทวนความรู้และความสนใจเด็ก

เด็กและครูจะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการอภิปราย เพื่อเลือกและปรับหัวเรื่องที่จะทำ การสืบค้นหัวเรื่องอาจเสนอโดยเด็ก ครู โดยใช้หลักในการเลือกหัวเรื่อง ดังนี้

1. เลือกหัวเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ที่เด็กมีอยู่มีทุกวัน อย่างน้อยเด็ก ประมาณ 2-3 คน ควรจะคุ้นเคยกับหัวเรื่อง และจะช่วยในการตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับหัวเรื่อง

2. ทักษะพื้นฐานทางการรู้หนังสือและจำนวน ควรถูกบูรณาการอยู่ในเรื่องที่ทำโครงการรวมทั้งวิทยาศาสตร์ คริตศาสตร์ และภาษา

3. หัวเรื่องที่เลือกควรใช้เวลาทำโครงการอย่างน้อย 1 สัปดาห์ และเหมาะสมที่จะทำการสำรวจ ค้นคว้าที่โรงเรียนมากกว่าที่บ้าน

เมื่อได้หัวเรื่องแล้ว ครูควรเริ่มทำแผนความคิด (mind map) หรือในแมงมุม (web) เพื่อระดมความคิดร่วมกับเด็กในหัวเรื่องนั้นและจัดแสดงแผนที่ทางความคิดที่ทำไว้ภายในชั้นเรียน ซึ่งข้อมูลต่างๆ ที่ได้สามารถใช้ในการสรุป อภิปรายระหว่างทำโครงการ และยังสามารถเชื่อมโยงไปยังหัวเรื่องย่อยได้อีก นอกจากนี้ ในช่วงอภิปรายระดมความคิด ครูควรทราบว่าเด็กมีประสบการณ์ในหัวเรื่องเพียงใด เด็กจะนำเสนอประสบการณ์และแสดงความคิดสิ่งที่ตนเข้าใจในรูปแบบต่างๆ ตามความเหมาะสมของวัย เช่น เด็กปฐมวัยอาจใช้การเขียนภาพเล่นบทบาทสมมุติ ฯลฯ ครูจะเป็นผู้ช่วยให้เด็กเสนอคำถามที่ต้องการสืบค้นหาคำตอบ จุดหมายเกี่ยวกับหัวเรื่องที่จะสืบค้นถูกส่งไปยังบ้านของเด็ก ครูจะเป็นผู้กระตุ้นให้พ่อแม่คุยกับเด็กเกี่ยวกับหัวเรื่องเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ครูจะชี้แนะวิธีการสืบค้น เพื่อให้เด็กแต่ละคนได้ทำงานตามศักยภาพโดยใช้ทักษะพื้นฐานทางการสร้างการวาดภาพดนตรี และบทบาทสมมุติ

ระยะที่ 2 ให้โอกาสเด็กค้นคว้าและมีประสบการณ์ใหม่

เป็นงานในภาคสนาม ประกอบด้วยการสืบค้นตามแหล่งข้อมูลต่างๆ ระยะนี้ถือเป็นหัวใจของโครงการ ครูจะเป็นผู้จัดหา จัดเตรียมแหล่งข้อมูลให้เด็กสืบค้น ไม่ว่าจะเป็นของจริง หนังสือ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ หรือแม้แต่การออกไปศึกษานอกสถานที่หรือนัดหมายผู้เชี่ยวชาญวิทยากรท้องถิ่นเพื่อให้เด็กทำการสืบค้นสังเกตอย่างใกล้ชิดและบันทึกสิ่งที่พบเห็น อาจมีการเขียนภาพที่เกิดจากการสังเกต จัดทำกราฟ แผนภูมิ ไดอะแกรม หรือสร้างแบบต่างๆ สำรวจ คัดคะแนน มีการอภิปราย เล่น บทบาทสมมุติ เพื่อแสดงความเข้าใจในความรูใหม่ที่ได้

ระยะที่ 3 ประเมิน สะท้อนกลับ และแลกเปลี่ยนงานโครงการ

เป็นระยะสรุปเหตุการณ์ รวมถึงการเตรียมการเสนอรายงาน และผลที่ได้ในรูปแบบของการจัดแสดง การค้นพบ และจัดทำสิ่งต่างๆ สนทนาเล่นบทบาทสมมุติ หรือจัดนำชมสิ่งที่ได้จากการก่อสร้าง ครูจะจัดให้เด็กได้แลกเปลี่ยนสิ่งที่ตนเองเรียนรู้กับผู้อื่น เด็กสามารถช่วยกันเล่าเรื่องการทำโครงการให้ผู้อื่นฟัง โดยจัดแสดงสิ่งที่เด่นชัดเพื่อให้ในชั้นเรียนอื่น ครูพ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้บริการได้เห็น ครูจะช่วยเด็กเลือกวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำมาแสดง ซึ่งการทำเช่นนี้เท่ากับช่วยให้เด็กทบทวนและประเมินโครงการทั้งหมด ครูอาจเสนอให้เด็กได้จินตนาการ ความรูใหม่ที่ได้ ผ่านทางศิลปะ ทางละคร สุดท้ายครูนำความคิดและความสนใจของเด็กไปสู่การสรุปโครงการ และอาจนำไปสู่หัวเรื่องใหม่ของโครงการต่อไป 3 ระยะ ดังนี้

กล่าวโดยสรุป ขั้นตอนการจัดประสบการณ์การสอนแบบโครงการโดยใช้ระยะในการประเมินรูปแบบการจัดประสบการณ์การสอนแบบโครงการเพื่อนำไปสู่ระยะที่ 1 ระยะที่ 2 และระยะที่ 3 ซึ่งระดมความคิดร่วมกับเด็กในหัวเรื่องนั้นและจัดแสดงแผนที่ทางความคิดที่ทำไว้

ภายในชั้นเรียน ซึ่งข้อมูลต่างๆ ที่ได้สามารถใช้ในการสรุป อภิปรายระหว่างทำโครงการ และยังสามารถเชื่อมโยงไปยังหัวข้อเรื่องย่อยได้อีก นอกจากนี้ ในช่วงอภิปรายระดมความคิด ครูควรทราบว่าเด็กมีประสบการณ์ในหัวเรื่องเพียงใด เด็กจะนำเสนอประสบการณ์และแสดงความคิดเห็นที่ตนเข้าใจในรูปแบบต่างๆ ตามความเหมาะสมของวัย

6 การจัดประสบการณ์การสอนแบบโครงการโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ทิตนา แคมมณี (2549, หน้า 34-40) การจัดประสบการณ์การสอนแบบโครงการ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่ตรงกับความสนใจของเด็ก ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กในสิ่งที่เด็กสนใจอย่างลุ่มลึก โดยการทำกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้จากการค้นคว้า ได้คิด พุดคุย เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสังเกต การเก็บข้อมูลจากผู้ที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก ห้องสมุด และแหล่งค้นคว้าอื่นๆ ซึ่งในกระบวนการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับครู ผู้ปกครอง เพื่อน วัสดุ สถานที่ บุคคลภายในชุมชน และที่สำคัญเด็กมีส่วนร่วมกำหนดรายละเอียดเนื้อหาในการเรียนรู้ โดยการจัดกิจกรรมเป็นกลุ่มที่วางแผนในการทำงาน และศึกษาข้อมูลร่วมกัน ระยะเวลาในการทำโครงการขึ้นอยู่กับความสนใจของเด็ก ประสบการณ์การเรียนรู้แบบโครงการประกอบด้วย 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เริ่มต้นโครงการ เป็นระยะที่หาความสนใจของเด็ก โดยมีการอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องที่เด็กสนใจ และร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหัวเรื่อง สำหรับทำโครงการร่วมกัน ทบทวนประสบการณ์เดิม และความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวกับหัวเรื่องโครงการ

ระยะที่ 2 ระยะพัฒนาโครงการ เป็นระยะที่วางแผนการทำงาน ทำการสืบค้นตามแหล่งข้อมูลต่าง ๆ การจัดแสดง การทำงานภาคสนาม

ระยะที่ 3 ระยะสรุปและประเมินโครงการ เป็นระยะสรุปเหตุการณ์และสิ่งที่ได้เรียนรู้ และมีการเตรียมการเสนอผลงานที่ได้ในรูปแบบของการจัดแสดงผลงานการเรียนรู้ในโครงการ และเตรียมการวางแผนเข้าสู่โครงการใหม่ ในแต่ละระยะของโครงการ เด็กจะพัฒนาสิ่งที่นำเสนอ จากการพัฒนาจากการพูดคุยสนทนา การปฏิบัติภาคสนาม การแสดงออก การค้นคว้า และการนำเสนอร่วมกัน โดยใช้ระยะเวลาในการทำกิจกรรมตามความสนใจ และกระบวนการการจัดประสบการณ์แบบโครงการเข้าในกิจกรรมประจำวัน ตามกระบวนการศึกษาค้นคว้าของเด็ก

สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์การสอนแบบโครงการโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เด็กปฐมวัยซึ่งมีวิธีการที่ในการปลูกฝังค่านิยมก็คือการที่ผู้ใหญ่ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กและมีสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เด็กมีขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ชี้นำ ครูและนักเรียนร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับประสบการณ์ของนักเรียน 2) ชี้นกิจกรรม ครูและนักเรียนร่วมกันทำกิจกรรม 3) ชี้นวิเคราะห์และอภิปราย นักเรียนนำผลงานของตนมาเสนอหน้าชั้นเรียน 4) ชี้นสรุปครูสรุป แนวคิดสำคัญของการทำกิจกรรม ซึ่งการที่เราได้ผลงานมานั้นต้องมีความอดทน ตั้งใจเพราะถ้าทอดยเราจะทำงานไม่

สำเร็จ 5) ชั้นประเมินความรู้ความเข้าใจ 6) ชั้นนำไปใช้ ครูทบทวนการทำงานของนักเรียน โดยเชื่อมโยงการนำสู่ประเด็นการนำไปใช้

การจัดประสบการณ์การสอนปกติ

1. ความหมายของรูปแบบการจัดประสบการณ์การสอนปกติ

ทิตนา แชมมณี, และคนอื่นๆ (2546, หน้า 5) ให้ความหมายของรูปแบบการจัดประสบการณ์หรือการเรียนการสอนว่า หมายถึง สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่จัดขึ้นอย่างมีระบบระเบียบแบบแผนตามปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่างๆ โดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ เข้ามาช่วย ให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือคุณลักษณะสำคัญ (critical attributes) ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนจะต้องประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้

1. มีปรัชญา หรือแนวคิด หรือความเชื่อพื้นฐานที่เป็นหลักของรูปแบบ
2. มีการบรรยายหรืออธิบายภาพ หรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอน
3. มีการจัดระบบ คือ องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ของระบบ ให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการพิสูจน์ทดลองประสิทธิภาพ โดยมีการพิสูจน์ทดลองถึงประสิทธิภาพของระบบนั้น
4. มีการอธิบายกระบวนการสอนวิธีสอน และเทคนิคการสอน ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบย่อยที่สำคัญของระบบนั้น

เปลว ปุริสาร (2543, หน้า 10) ได้กล่าวว่า รูปแบบการสอนเป็นแผน หรือแบบ ซึ่งสามารถใช้เพื่อการสอนในห้องเรียน หรือการสอนพิเศษเป็นกลุ่มย่อย หรือเพื่อจัดสื่อการสอน ซึ่งรวมถึงภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และหลักสูตรรายวิชา แต่ละรูปแบบจะให้แนวทางในการออกแบบการสอนที่ช่วยให้เด็กบรรลุวัตถุประสงค์ต่างๆ กัน

รูปแบบการจัดประสบการณ์ หรือการเรียนการสอน หมายถึง การจัดองค์ประกอบ หรือจัดระบบเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของกระบวนการเรียนการสอน ตามหลักปรัชญา แนวคิด ทฤษฎีหรือความเชื่อพื้นฐานที่เป็นหลักของรูปแบบนั้น

2. องค์ประกอบของรูปแบบการจัดประสบการณ์

รูปแบบการจัดประสบการณ์ การเรียนการสอน โดยทั่วไปมีองค์ประกอบรวมที่สำคัญซึ่งผู้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนควรคำนึงถึงดังนี้ (ทิตนา แชมมณี, และคนอื่นๆ, 2536, หน้า 34-35)

1. หลักการของรูปแบบการเรียนการสอน เป็นส่วนที่กล่าวถึงความเชื่อ และแนวคิดของทฤษฎีที่รองรับรูปแบบการสอน หลักการของรูปแบบการสอนจะเป็นตัวชี้้นำการกำหนดจุดประสงค์เนื้อหา กิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินการในรูปแบบการสอน

2. จุดประสงค์ของรูปแบบการสอน เป็นส่วนที่ระบุถึงความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบการสอน

3. เนื้อหา เป็นส่วนที่ระบุถึงเนื้อหา และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของรูปแบบการสอน

4. การจัดกิจกรรม และขั้นตอนการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นส่วนที่ระบุถึงวิธีการปฏิบัติในขั้นตอนหนึ่ง ๆ เมื่อนำรูปแบบไปใช้

5. การวัดและประเมินผล เป็นส่วนที่ประเมินถึงประสิทธิผลของรูปแบบการสอน องค์ประกอบของรูปแบบการจัดประสบการณ์ หรือรูปแบบการสอนนั้น เกิดจากหลักการ ความเชื่อแนวคิด และทฤษฎีของรูปแบบการสอน ซึ่งนำไปสู่การจัดระบบการเรียนการสอนและการวัด ประเมินผลเพื่อให้การเรียนการสอนนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักของรูปแบบการจัดประสบการณ์ หรือรูปแบบการสอน

3. กลุ่มของรูปแบบการจัดประสบการณ์

รูปแบบการจัดประสบการณ์ มีหลายรูปแบบในแต่ละรูปแบบมีจุดเน้นที่ต่างกัน มีผู้ศึกษาและเสนอการจัดกลุ่มของรูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้

วัฒนา อัครสมัน (2544, หน้า 42-48) ได้กล่าวว่าการจัดรูปแบบการสอนของจัดรูปแบบการเรียนการสอนเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการจัดกระบวนการข้อมูล หรือกระบวนการคิด (the Information processing family) เช่น การสอนมโนทัศน์ (concept attainment) การสอนการคิดเชิงอนุมาน (Inductive thinking) การสอนและฝึกฝนการคิดสืบค้น (Inquiry training) การสอนยุทธศาสตร์การจำ (memorization)

2. รูปแบบการจัดประสบการณ์ หรือการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาคน (the personal family) เช่น การสอนแบบไม่สั่งการ (nondirective teaching) เป็นการสอนที่มุ่งให้คำแนะนำปรึกษา ให้ผู้เรียนสามารถนำตนเองในการเรียนการสอน เพื่อฝึกให้เด็กตระหนักในตนเอง (awakened training)

3. รูปแบบการจัดประสบการณ์ หรือการเรียนการสอนที่เน้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (the social family) เช่น การสอนแบบค้นคว้าเป็นกลุ่ม (group investigation) การแสดงบทบาทสมมติ (role playing)

4. รูปแบบการจัดประสบการณ์ หรือการเรียนการสอนที่เน้นปรับพฤติกรรม (the behavior system family) เช่น การสอนเพื่อการควบคุมตัวเอง (learning self-control) การเรียนแบบรู้รอบ (mastery learning)

จอยส์ ยังให้ข้อคิดอีกว่า รูปแบบการเรียนการสอนแต่ละรูปแบบจาก 4 กลุ่มนี้ สามารถนำมาใช้ร่วมกันได้ เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิผลของการใช้รูปแบบ

หมวดที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเนื้อหา (content oriented model)

หมวดที่ 2 รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ (process oriented model)

หมวดที่ 3 รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการทางสังคม (social oriented)

หมวดที่ 4 รูปแบบการเรียนการสอนตัวบุคคล (personal – model)

หมวดที่ 5 รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นทักษะและพฤติกรรม (skill or behavior oriented model)

จากการนำเสนอการจัดการจัดกลุ่มของรูปแบบการจัดประสบการณ์ หรือการเรียนการสอนนั้นมีจุดเน้นที่บุคคล พฤติกรรมของบุคคล ด้านสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม

4. การใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์

วัฒนา มัคคสมัน (2544, หน้า 42-48) กล่าวถึงการเลือกใช้รูปแบบการเรียนการสอนควรดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจในปรัชญา ทฤษฎี หรือหลักการของรูปแบบให้เข้าใจ
2. ศึกษาทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์ และสภาพการณ์ที่เหมาะสมในการใช้รูปแบบการเรียนการสอนรวมทั้งขอบเขต ข้อจำกัดต่างๆ ของรูปแบบ
3. เมื่อตกลงใจจะใช้รูปแบบใดก็ตาม ควรวางแผนจัดเตรียมรายละเอียดการดำเนินงานให้พร้อม
4. ลองใช้และศึกษาผล และประเมินผลว่าควรปรับปรุงสิ่งใด
5. เสนอแนะให้ทดลองใช้ที่ละรูปแบบ และพยายามจนรู้สึกว่าการลอง และชำนาญแล้วจึงค่อยๆ เพิ่มการใช้รูปแบบอื่นต่อไป
6. เมื่อสามารถใช้รูปแบบได้หลากหลายขั้นแล้ว ต่อไปควรหัดผสมผสานรูปแบบต่างๆ ในการสอนแต่ละครั้งหรือแต่ละหน่วย

วัฒนา มัคคสมัน (2550, หน้า 45) ได้เสนอสิ่งที่ควรพิจารณาในการเลือกรูปแบบการสอนตามแนวคิดของเซเลอร์, และคนอื่นๆ (Saylor , etal) ไว้ดังนี้

1. เป้าหมายทั่วไป และจุดประสงค์ (goal and objectives being sought) รูปแบบการสอนที่เลือกไปใช้จะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์และเป้าหมายทั่วไปของการสอน
2. ความมีโอกาสสูงในการบรรลุเป้าหมาย (maximize opportunities to achieve multiple goals) ระดับความเป็นไปได้ในการบรรลุเป้าหมายขึ้นอยู่กับความสอดคล้องระหว่างกิจกรรมการสอนกับจุดประสงค์ของการสอนได้สูงกว่ารูปแบบการสอนอื่นๆ
3. แรงจูงใจของผู้เรียน (student motivation) ผลสำเร็จของรูปแบบการสอนอยู่ที่สามารถจูงใจให้ผู้เรียนให้เข้าร่วมกิจกรรมที่จัดไว้เพื่อการบรรลุจุดประสงค์ของการสอนหรือไม่ ผู้สอนจึงควรเลือกรูปแบบการสอนที่สามารถสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้

4. หลักการเรียนรู้ (principles of learning) ผู้สอนต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอนที่อยู่บนพื้นฐานของหลักการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียนบรรลุ

5. สิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องมือ และทรัพยากร (facilities, equipment and resources) ผู้สอนจะต้องจินตนาการถึงสิ่งเหล่านี้ในสถานที่ที่จะนำรูปแบบการสอนไปใช้ว่าเหมาะสมกับรูปแบบการสอนที่เลือกหรือไม่

รูปแบบการจัดประสบการณ์ หรือรูปแบบการสอนแต่ละรูปแบบนั้นมีจุดเน้นของรูปแบบที่แตกต่างกัน ตามปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี หลักของความเชื่อของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนดังนั้นการเลือกใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์ หรือรูปแบบการสอน ควรคำนึงถึงองค์ประกอบ วิธีการสอน และเทคนิคการสอนให้เหมาะสมกับการส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาการตามศักยภาพของเด็กเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดประสบการณ์ หรือการสอน

6. ความสัมพันธ์ของรูปแบบการจัดประสบการณ์หรือการเรียนการสอน วิธีการสอน เทคนิคการสอน รูปแบบการเรียนการสอน วิธีการสอน เทคนิคการสอน มีความสัมพันธ์กัน

ทศนา แคมมณี (2543, หน้า 45) กล่าวไว้ว่า รูปแบบการสอน หมายถึง สภาพหรือลักษณะของการเรียนการสอนที่จะยกขึ้นอย่างมีระบบระเบียบแบบแผน ตามปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่างๆ โดยอาศัยวิธีสอน และเทคนิคการสอนต่างๆ เข้ามาช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือคุณลักษณะสำคัญ (critical attributes) ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน จะต้องประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. มีปรัชญา หรือทฤษฎี หรือหลักการ หรือแนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักการของรูปแบบนั้น
2. มีการบรรยาย หรืออธิบายสภาพ หรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอน
3. มีการจัดระบบ คือจัดทั้งองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการพิสูจน์ทดลองถึงประสิทธิภาพของระบบนั้น
4. มีการอธิบายกระบวนการสอน วิธีสอน และเทคนิคการสอน ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบย่อยที่สำคัญของระบบนั้น

วิธีการสอน หมายถึง วิธีการต่างๆ ที่ใช้เพื่อช่วยให้การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆบรรลุเป้าหมาย วิธีการแต่ละวิธีย่อมประกอบไปด้วยลักษณะอันเป็นจุดเด่นเฉพาะของวิธีนั้น และกระบวนการอันเป็นหลักในการดำเนินการตามวิธีนั้น ควรมีลักษณะเด่นในที่นี้หมายถึง ลักษณะสำคัญของวิธีการนั้น ที่ทำให้วิธีการนั้นแตกต่างไปจากวิธีการอื่น เช่น วิธีการทอด สิ่งที่เป็นลักษณะเด่นที่ขาดไม่ได้ (critical attributes) ถ้าขาดจะถือว่าไม่เป็นการทอด ก็คือน้ำมันและความร้อน และวิธีการ หรือขั้นตอนที่ขาดไม่ได้ คือการหย่อนสิ่งที่จะทอดลงในน้ำมันที่

มีความร้อนสูง และมีปริมาณมากพอที่จะทำให้สิ่งนั้นสุกโดยไม่ติดภาชนะที่ใช้ทอด ดังนั้นคุณลักษณะสำคัญที่เป็นลักษณะเด่น (critical attributes) ของวิธีสอนใดๆ ก็คือ

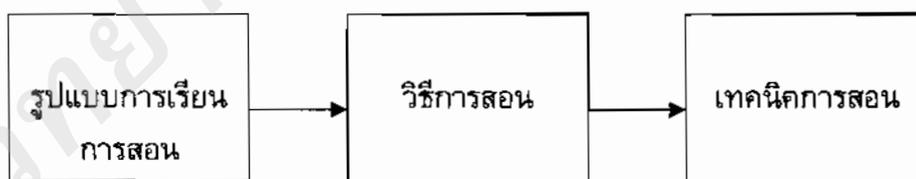
1. มีการบ่งบอกลักษณะเด่นที่ขาดไม่ได้ของวิธีนั้น
2. มีการบ่งบอกกระบวนการหลัก หรือขั้นตอนการดำเนินการที่ขาดไม่ได้ของวิธีนั้น

เทคนิคการสอน หมายถึง กลเม็ดต่างๆ ที่ใช้ในการช่วยให้วิธีการ หรือกระบวนการบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เทคนิคการสอนจะใช้ควบคู่กันไปกับวิธีการสอนแต่ละวิธี หรือใช้ควบคู่ไปกับกระบวนการหรือขั้นตอนต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอนแบบต่างๆ ช่วย เช่น เทคนิคการใช้น้ำเสียง ท่าทาง การใช้อารมณ์ขัน เป็นต้น

กล่าวว่สรุปรูปแบบการจัดการเรียนการสอน วิธีการสอน และเทคนิคการสอน ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ซึ่งอาจจะมองได้ใน 2 ลักษณะคือ

1. การมองโดยเริ่มต้นจากปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่างๆ กล่าวคือ เมื่อเรามีแนวคิด หรือความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง เราก็พยายามจัดการเรียนการสอนให้มีสภาพที่สอดคล้องกับความเชื่อนั้น และพยายามสรรหาวิธีสอนที่จะเอื้ออำนวยให้หลักการนั้นๆ บรรลุผล นอกจากนั้น เพื่อให้วิธีสอนเหล่านั้นบรรลุผลสำเร็จได้อย่างดี เราก็ต้องพยายามหาเทคนิคต่างๆ มาเสริมวิธีสอนอีกชั้นหนึ่ง

2. การมองโดยเริ่มต้นจากเทคนิคการสอน กล่าวคือ เทคนิคการสอนช่วยส่งเสริมวิธีการสอนให้สอดคล้องกับหลักการและทฤษฎีต่างๆ ที่ยึดถือการมองในทั้ง 2 ลักษณะดังกล่าวสามารถจำลองออกมาเป็นแผนภูมิ ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง รูปแบบการเรียนการสอน วิธีการสอน และเทคนิคการสอน ที่มา: ทิศนา แชนมณี (2549, หน้า 45)

5. ขั้นตอนการจัดประสบการณ์การสอนปกติ

วัฒนา ปุญญฤทธิ์, และคนอื่นๆ (2552, หน้า 13-15) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการจัดประสบการณ์การสอนปกติ หมายถึง เป็นการวางแผนการสอนรายวันที่ครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัยผ่านการกำหนดกิจกรรมประจำวัน เพื่อให้เด็กปฏิบัติและได้รับประสบการณ์ อันจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์การศึกษาทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย กาเขียนแผนการจัดประสบการณ์รายวันจะนำสาระที่ควรเรียนรู้และประสบการณ์

สำคัญที่กำหนดเป็นหน่วยบูรณาการ (unit plan) นำมาออกแบบเป็นแผนการจัดประสบการณ์รายสัปดาห์ (weekly plan) มาวางแผนการจัดประสบการณ์แต่ละวันในกิจกรรมประจำวัน ซึ่งแผนการจัดประสบการณ์นั้นจะยึดหลักความสอดคล้องกับสาระสำคัญและจุดประสงค์ของหน่วยบูรณาการที่กำหนดไว้ในตอนต้น ขั้นตอนการจัดประสบการณ์ปกติ ประกอบด้วย

1. ชื่อกิจกรรม
2. เรื่อง
3. ระดับชั้นและเวลา
4. สาระสำคัญ
5. จุดประสงค์
6. เนื้อเรื่องหรือสาระการเรียนรู้
7. กิจกรรม
8. สื่อและแหล่งเรียนรู้
9. การประเมินผล
10. บันทึกผลหลังสอน
11. กิจกรรมสนับสนุน

ทั้งนี้มียุทธศาสตร์ของแต่ละหัวข้อดังต่อไปนี้

ชื่อกิจกรรม หมายถึง ให้ระบุลักษณะของกิจกรรมนั้นว่าเป็นกิจกรรมใด เช่น กิจกรรมกลางแจ้ง กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมสร้างสรรค์ ฯลฯ การระบุชื่อกิจกรรม ทำให้เกิดความชัดเจน ว่ากิจกรรมนั้นมีวัตถุประสงค์การเรียนรู้อย่างไร และจะนำไปสู่การส่งเสริมพัฒนาการด้านใดของผู้เรียน ทั้งนี้การกำหนดชื่อกิจกรรมทำให้ผู้เขียนแผนสามารถจัดกิจกรรมไปตามหลักการจัดกิจกรรมนั้นๆ และเกิดความชัดเจนว่าผู้เรียนจะได้รับพัฒนาการและเกิดประสบการณ์สำคัญด้านใด เช่น กิจกรรมเสริมประสบการณ์ ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ด้านการคิด และทักษะพื้นฐานทางการเรียน การสร้างความรู้ ถ้าเป็นกิจกรรมกลางแจ้ง ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์สำคัญทางกาย เป็นต้น

ชื่อเรื่อง หมายถึง การระบุชื่อเรื่องเป็นการนำหัวข้อเรื่องที่ได้จากการระดมความคิดเห็นร่วมกัน ระหว่างครูกับผู้เรียนมากำหนดโดยให้สัมพันธ์กับสาระสำคัญของหน่วยบูรณาการ เพื่อแสดงทิศทางและสาระสำคัญของกิจกรรมที่จะจัดต่อไป

ระดับชั้นเวลา หมายถึง การระบุระดับชั้นเรียนไว้ในแผนการจัดประสบการณ์ เป็นสิ่งที่แสดงถึงความยาก ง่ายของกิจกรรมที่สัมพันธ์กับพัฒนาการและขีดความสามารถของผู้เรียน และแสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จะพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้เต็มศักยภาพที่มี ส่วนระยะเวลาจะสัมพันธ์กับลักษณะกิจกรรม และขอบเขตความสามารถในการทำกิจกรรมในช่วงเวลานั้นๆ

สาระสำคัญ หมายถึง เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนในด้านมโนภาพของเรื่องนั้นๆ หลังจากได้ทำกิจกรรมไป ทั้งนี้การเขียนสาระสำคัญ สามารถเขียนได้ 4 ลักษณะคือ

1. การเขียนสาระสำคัญที่อธิบายหรือให้ความหมายของสิ่งที่เรียน
2. การเขียนสาระสำคัญที่ระบุความเป็นจริงหรือลักษณะ หรือคุณสมบัติของสิ่งที่เรียน หรือสถานการณ์นั้นๆ
3. การเขียนสาระสำคัญที่ระบุถึงความสำคัญของสิ่งนั้นหรือสถานการณ์นั้นๆ
4. การเขียนสาระสำคัญที่ระบุถึงประโยชน์หรือการนำไปใช้ของสิ่งที่เรียน โดยการเลือกเขียนสาระสำคัญจะต้องเลือกวิธีเขียนให้เหมาะสมกับเรื่องและกิจกรรมที่ออกแบบไว้ เช่น เรื่อง "การเพาะเมล็ดถั่วเขียว" การเขียนสาระสำคัญควรจะต้องเลือกเขียนในแบบที่ 2 ที่แสดงถึงลักษณะของสถานการณ์นั้นๆ ที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงขั้นตอนการเพาะเมล็ดถั่วเขียว

จุดประสงค์ หมายถึง การเขียนจุดประสงค์ในแผนการจัดประสบการณ์ปกติ เป็นการกำหนดจุดประสงค์ระดับกิจกรรม ทั้งนี้จะกำหนดเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือไม่ก็ได้ การเขียนจุดประสงค์จะต้องสอดคล้องกับสาระสำคัญที่ระบุไว้ในตอนต้น แล้วนำมากำหนดเป็นจุดประสงค์ของการจัดประสบการณ์ในครั้งนี้ ครอบคลุมความรู้ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับ ในด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย หรือทักษะพิสัย ด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านแต่ต้องสอดคล้องกับแบบของกิจกรรมและเวลาที่กำหนดไว้ เช่น กิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง จุดประสงค์ก็ควรเป็นจุดประสงค์ที่ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์สำคัญทางกาย แต่หากกิจกรรมกลางแจ้งนั้น จัดให้เล่นเกมที่มีกติกาประกอบด้วย จุดประสงค์จะกำหนดเป็นจุดประสงค์ด้านทักษะพิสัย คือ คล่องแคล่วว่องไวของการเคลื่อนไหวร่างกายรวมทั้งจุดประสงค์ทางด้านจิตพิสัย คือ การปฏิบัติตามข้อตกลงกติกาในการเล่น เป็น ข้อควรคำนึงอีกประการหนึ่งของการเขียนจุดประสงค์ของการจัดประสบการณ์แต่ละครั้งควรกำหนดจุดประสงค์ที่จะเกิดขึ้นได้ในเวลาและแบบของกิจกรรมที่กำหนดไว้ไม่ควรกำหนดจุดประสงค์หลายข้อเกินไปเพราะยากที่จะให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาในหลายๆอย่างเกินกว่าจะทำได้ในเวลาที่จำกัด การเขียนจุดประสงค์ที่ดี คือ กำหนดให้ชัดเจนเหมาะสมกับแบบของกิจกรรม อยู่ในระดับของคุณลักษณะตามวัยของผู้เรียน และสามารถวัดหรือประเมินได้ว่า ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์จากกิจกรรมที่ให้เป็นปฏิบัติขึ้น

เนื้อเรื่องหรือสาระการเรียนรู้ หมายถึง เป็นการนำเรื่องที่กำหนดไว้มาให้รายละเอียดที่ครอบคลุมสาระสำคัญที่ระบุไว้การเขียนส่วนของเนื้อเรื่องต้องมีความง่าย ชัดเจน และเป็นข้อมูลที่เป็นจริง ซึ่งครูจะต้องมีความรู้ในสิ่งนั้นๆ และนำมาเรียบเรียงเป็นภาษาที่สื่อสารและทำความเข้าใจกับผู้เรียนได้เหมาะสม การเขียนเนื้อเรื่องจะไม่มากจนกลายเป็นการสอนเนื้อหา แต่ไม่สั้นจนไม่มีสาระเพียงพอที่จะไปใช้จัดกิจกรรมได้ การกำหนดเนื้อหาสาระในระดับการศึกษาปฐมวัยนั้น มีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็นสื่อที่จะนำผู้เรียนไปสู่การปฏิบัติกิจกรรม เพื่อสร้างความรู้ด้วย

ตนเอง ไม่ได้จัดเนื้อหาเพื่อให้ผู้เรียนต้องท่องจำหรือจดจำสาระเนื้อหาใดๆ สำหรับเนื้อหาที่เป็นสาระที่จะนำไปใช้ป็นสื่อในการจัดกิจกรรมระดับปฐมวัยนั้น มี 3 ระดับ คือ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง เนื้อหาที่กระตุ้นหรือสนับสนุนให้เกิดการคิดไตร่ตรองและเนื้อหาที่กลั่นกรองเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจในสิ่งนั้นๆ ดังนั้น การกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้สำหรับเด็ก ควรเริ่มจากการกำหนดเนื้อหาที่มาสู่การจัดกิจกรรมให้เด็กได้รู้เข้าใจถึงความเป็นจริงในสิ่งนั้นๆ เพื่อเป็นพื้นฐานก่อนที่จะเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นไป

กิจกรรม หมายถึง เป็นการกำหนดสิ่งที่ได้วางแผนร่วมกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนปฏิบัติ ได้รับประสบการณ์ที่นำไปสู่ผลที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ การกำหนดกิจกรรมมีจุดเน้นที่ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม และได้เรียนในสิ่งที่สนใจ ดังนั้นการออกแบบกิจกรรมครูจะต้องมีการเตรียมการทั้งด้านวิธีการ การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อม การกำหนดกิจกรรมจะมี 3 ขั้นตอนคือ

1. ขั้นนำ เป็นการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะเรียนสิ่งใหม่ โดยการสร้างความสนใจและความต้องการให้ผู้เรียนอยากรู้หรือต้องการที่จะเรียน รวมทั้งการตรวจสอบประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

2. ขั้นทำกิจกรรม เป็นการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามที่ออกแบบไว้ โดยครูจะใช้เทคนิคการกระตุ้นสนับสนุน และเสริมแรง ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมจนจบ และเกิดผลการเรียนรู้

3. ขั้นสรุป เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนร่วมกันสรุปถึงผลการปฏิบัติที่เกิดขึ้น ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับสาระสำคัญที่ระบุไว้ อันแสดงถึงผลการจัดประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับ

สื่อและแหล่งเรียนรู้ หมายถึง การกำหนดสื่อและแหล่งเรียนรู้ต้องเป็นไปตามที่ออกแบบกิจกรรมไว้และหากเป็นสื่อที่ใช้ประกอบการปฏิบัติ จะต้องมี ปริมาณที่เพียงพอกับผู้ปฏิบัติ กรณีที่ใช้แหล่งเรียนรู้ จะต้องระบุรายละเอียดของแหล่งเรียนรู้ให้ชัดเจน

การประเมินผล หมายถึง เป็นการระบุวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ประเมินผลผู้เรียนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในตอนแรก เช่น กำหนดจุดประสงค์เพื่อพัฒนาพัฒนาทักษะการสังเกต ของผู้เรียน การประเมินผลจะใช้วิธีประเมินโดยการสังเกตพฤติกรรมขณะที่ทำกิจกรรมของผู้เรียน ส่วนเครื่องมือคือแบบสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การเขียนการจัดประสบการณ์การสอนปกติ มีจุดเน้นในเรื่องของความสอดคล้องสัมพันธ์กันในทุกส่วนการสอนที่ดีนั้น นอกจากผู้สอนจะเลือกกลยุทธ์การจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมแล้ว การเขียนรูปแบบการจัดประสบการณ์ล่วงหน้าที่ดี จะช่วยให้สามารถจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้อย่างราบรื่นและเกิดผลตามที่กำหนดไว้ ซึ่งการเขียนรูปแบบการจัดประสบการณ์นั้นจะยึดหลักความสอดคล้องกับสาระสำคัญและจุดประสงค์ของหน่วยบูรณาการที่กำหนดไว้ในตอนต้นหัวข้อของแผนการจัดประสบการณ์ปกติ ประกอบด้วย 1) ชื่อกิจกรรม 2) เรื่อง 3) ระดับชั้นและเวลา 4) สาระสำคัญ 5) จุดประสงค์ 6) เนื้อเรื่อง 7) กิจกรรม 8) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 9) การประเมินผล 10) บันทึกผลหลังสอน 11) กิจกรรมสนับสนุน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

เทพวาทน์ วินิจำทร (2548, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปลูกฝังค่านิยม ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการตาม แนวคิดของบลูมและแรทส์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ความเข้าใจของ นักเรียนตามเนื้อหาสาระค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร และความรอบคอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการตาม แนวคิดของบลูมและแรทส์ภายหลังเข้าร่วมกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่าการเข้าร่วม กิจกรรมปลูกฝังค่านิยมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 2) ค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติ ของนักเรียนตามสาระค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังใน เรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร และความรอบคอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการตาม แนวคิดของบลูมและแรทส์ ภายหลังเข้าร่วมกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่าการเข้าร่วม กิจกรรมปลูกฝังค่านิยม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ค่าเฉลี่ยของคะแนน พฤติกรรมการปฏิบัติตนของนักเรียนตามสาระค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังใน เรื่องของความ ซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร และความรอบคอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการตามแนวคิดของบลูมและแรทส์ภายหลังเข้าร่วมกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยของ คะแนนสูงกว่าการเข้าร่วมกิจกรรมปลูกฝังค่านิยมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 4) จาก แบบบันทึกการเรียนรู้ที่นักเรียนได้เขียนบรรยายสิ่งที่ได้เรียนรู้ความรู้สึกของการเข้าร่วม กิจกรรมประโยชน์ที่ได้รับ และการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ เนื้อหาสาระค่านิยม รู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของการมี ค่านิยมทั้ง 4 เรื่อง และนักเรียนสามารถบอกและแสดงพฤติกรรมที่ปฏิบัติตามที่แสดงออก ถึงการมีค่านิยมทั้ง 4 เรื่องได้ ในส่วนของความรู้สึกต่อการเข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนได้ปฏิบัติ จริง ได้มีโอกาสทำงานร่วมกับเพื่อนในห้อง นักเรียนรู้สึกสนใจสนุก เพลิดเพลิน ชอบกิจกรรม ต่าง ๆ สามารถทำงานกลุ่มให้สำเร็จได้ด้วยความร่วมมือกันสามารถทำแผนผังความคิดเป็น และมีความกล้าในการแสดงออกเพิ่มมากขึ้น

ศิริกุล ดำรงมณี (2548, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับ วิธีชีวิตแบบพุทธ ผลการวิจัยพบว่า หลักคำสอน “ของพุทธศาสนา” เป็นแนวทางที่สอดคล้อง กับความพอดี และพอเพียงในเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ แนวคิดทางเศรษฐกิจของทั้งสอง ระบบยังนำไปสู่การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาต่าง ๆ ของสังคมได้ โดยเป็นการ แก้ปัญหาและป้องกันปัญหาก่อนที่จะเกิด ด้วยการให้ความเข้าใจต่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง โดยที่เริ่มที่ใจหรือสัมมาทิฐีก่อน จากนั้นจึงนำไปสู่การปฏิบัติโดยยืนอยู่บนหลักการของความ พอประมาณมีเหตุผลและพึ่งตนเองได้ อื่นๆ ทุกคนสามารถเข้าสู่แนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง ได้โดยไม่จำเป็นต้องเป็นเกษตรกรเท่านั้น เศรษฐกิจพอเพียง ยังสามารถเสริมส่วนที่เป็นข้อด้อย

ของเศรษฐกิจระบบทุนนิยม โดยผ่านทางคนในระบบที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง

จริยา สุพรรณ (2548, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลหนองไม้แก่นอำเภอลำดวน จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านหลุมมะขาม เกิดการรวมตัวของเกษตรกรที่อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจากอำเภอนัสนิคม จังหวัดชลบุรี โดยระยะแรกได้รับจ้างเป็นแรงงานตัดไม้จากนั้นได้จับจองพื้นที่ดังกล่าวทำการเกษตรกรรม ดำเนินชีวิตของเกษตรกรในช่วงนั้นเป็นเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม คือ ผลิตเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนและมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในชุมชน ต่อมามีการปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตตามกระแสทุนนิยมที่เข้ามาในชุมชนรวมทั้งได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเพาะปลูกเป็นพืชเชิงเดี่ยว ส่งผลให้เกษตรกรเกิดปัญหาภาวะหนี้สินในระดับสูง มีการจัดการทรัพยากรที่ไม่พึ่งพาซึ่งกันและกัน เกษตรกรส่วนหนึ่งจึงได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตและรูปแบบการผลิตเป็นไปตามแนวคิดเศรษฐกิจ ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านหลุมมะขามที่ได้ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีรายได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ผลการวิจัยเมื่อจำแนกตามขั้นตอนการวิจัยดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ผลที่ได้จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน พบว่า ประชาชนเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่ไม่ได้มาตรฐาน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต้องการให้มีการอบรมเรื่อง การเลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์อาหาร ขั้นตอนที่ 2 ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมได้เนื้อหาการอบรมประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหาร อันตรายจากการบริโภคอาหารที่ไม่ได้มาตรฐาน ฉลากอาหาร การเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหาร ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตรกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 30 อำเภอบางระจัน จังหวัด สิงห์บุรี พบว่า 1) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่ผ่านการอบรมมีความรู้เกี่ยวกับการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารสูงกว่าก่อนการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 2) พฤติกรรมการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารของผู้ผ่านการอบรม พบว่ารายการที่มีภาคปฏิบัติทุกครั้งสูงสุดคือการดูวันเดือนปีที่ผลิตหรือวันหมดอายุก่อนเลือกผลิตภัณฑ์อาหาร คิดเป็นร้อยละ 93.33 รองลงมาได้แก่การดูความเรียบร้อย ความสะอาดของภาชนะที่บรรจุอาหารคิดเป็นร้อยละ 86.67 การดูเครื่องหมาย อย. ที่ฉลากอาหาร คิดเป็นร้อยละ 83.38 และการดูชื่อและที่อยู่ผู้ผลิตที่ฉลากอาหารคิดเป็นร้อยละ 76.67 ตามลำดับ

เรจินา จันทร์เพ็ญ (2548, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีวินัยในตนเองโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สำหรับเด็ก ผลการวิจัยพบว่า ความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ โดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยความมีวินัยในตนเองหลังจากการจัดประสบการณ์สูงกว่าการจัดประสบการณ์ ซึ่งหลังจากการการจัดประสบการณ์นักเรียนมีวินัยในตนเอง คือ ด้านการเข้าแถวสูงสุด และมีความมีวินัยในตนเองด้านการตรงต่อเวลาต่ำสุด และนักเรียนเห็นด้วยต่อการจัด

ประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในระดับมากโดยเห็นว่าการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ช่วยทำให้นักเรียนมีวินัยในตนเอง นักเรียนชอบและมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

สมปอง ชาลี (2548, หน้า 35) ได้ศึกษาพฤติกรรมชอบต่อสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์พฤติกรรมชอบสังคม ก่อนและหลังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยเด็กปฐมวัยหลังจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์มีพฤติกรรมชอบสังคมสูงกว่า ก่อนจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์

ภณิดา เจริญสุข (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนานุสัยสัมพันธ์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาเฝ้า้มัง ผลการวิจัยพบว่า หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มนักเรียนมีการพัฒนานุสัยสัมพันธ์โดยรวมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

สมใจ พวงมาลี (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเล่นทานประกอบหุ่นมือที่มีผลต่อพัฒนาการด้านสังคมของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการด้านสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นทานประกอบหุ่นมือหลังจัดกิจกรรมสูงกว่า ก่อนจัดกิจกรรม เป็นรายสัปดาห์กิจกรรมเป็นรายสัปดาห์ ตั้งแต่สัปดาห์ที่ 1-8 สูงขึ้นทุกสัปดาห์อย่างมีระยะสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

พระสิปปภาส แก้วยอดนิล (2550, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้เรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านคุณธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีสอนแบบกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทางการเรียนเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านคุณธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนวิธีวิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์สูงกว่าการสอนแบบปกติส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานกลุ่มโดยใช้วิธีการสอนแบบปกติสูงกว่าวิธีสอนแบบกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์และมีเจตคติที่มีต่อการดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

นุชจรรย์ ม่วงอยู่, (2551, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดประสบการณ์แบบโครงการเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยก่อนการจัดประสบการณ์และหลังการจัดประสบการณ์แบบโครงการมีคุณลักษณะตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเด็กปฐมวัยมีคุณลักษณะตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านความรู้และเทคโนโลยี หลังจัดประสบการณ์สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศจะเห็นว่า การจัดการเรียนรู้ที่นำเศรษฐกิจพอเพียง การจัดมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งเน้นการปลูกฝังในเรื่องของดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง มีความซื่อสัตย์ สุจริต ความอดทน ความเพียร และความรอบคอบในการใช้จ่ายอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดการเรียนการสอนแบบโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับปฐมวัยเพื่อเน้นให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคมที่ดี ในชื่อเรื่องพัฒนาการทางสังคมโดยการจัดประสบการณ์ โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

2. งานวิจัยต่างประเทศ

โรเจอร์, และแฟรงค์ (Roger, & Frank, 1996, abstract) ได้ศึกษาเรื่อง องค์ประกอบของเศรษฐกิจ ความพอเพียง และการมีงานทำ ว่า การมีงานทำแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่ทั้งนี้ต้องมีความพอเพียงในแต่ละบุคคลเป็นพื้นฐาน และยั่งยืนอยู่กับความสมดุลทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ปัญหาเงินเพื่อปัญหาการตกงาน ค่าแรงต่ำ ค่าสวัสดิการถูกตัด เหล่านี้ทำให้เกิดความไม่พอเพียง และไม่สามารถทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

เจนส์ เกรจ, และโจชัว (Jane, Greg, & Joshua C. 2000, abstract) ได้ทำการศึกษาผลกระทบเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงโดยการศึกษาข้อมูลในระดับภาครัฐ สุ่มกลุ่มทดลองครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ ฐานะยากจนที่ย้ายที่อยู่อาศัยเข้ามาอยู่ในตัวเมือง จะมีปัญหาเศรษฐกิจเกิดขึ้น หลังจากที่ได้ประกอบอาชีพเสริม โดยทำการค้าขายในหมู่บ้าน เป็นการทุนแรงลดค่าเช่าที่อยู่อาศัยลงได้ ในเวลา 1 ปี สามารถแก้ปัญหาความยากจนได้ถึงร้อยละ 15

ซิลเวีย (Sylvia, 1999, p.751) ได้ทำการศึกษาวิจัยโดยใช้การจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมการเรียนแบบ student – center พบว่าการจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นการสอนที่เด็กได้มีโอกาสที่จะทำกิจกรรมที่สำคัญและตรงกับเนื้อหาและพบว่าการจัดประสบการณ์แบบโครงการสามารถบรรลุการเรียนการสอนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

เรบิทธิ (Rabitti, 1992, p.162) ได้ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์แบบโครงการของโรงเรียนอนุบาลที่ La Valletta ประเทศอิตาลี พบว่าบทบาทครูมีความสำคัญอย่างมากในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กในโครงการ กล่าวคือครูต้องแสดงให้เห็นว่าครูยอมรับในความคิดเห็นของเด็ก สนับสนุนช่วยเหลือให้เด็กสามารถพัฒนา ความคิดที่มีในโครงการให้เด็กใช้ความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ ได้ด้วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันครูส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้แบบร่วมมือ และการพึ่งพาตนเองให้กับเด็ก จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นได้ว่าบทบาทครูมีอิทธิพลต่อการดำเนินการจัดประสบการณ์แบบโครงการอย่างมากและบทบาทครูสอดคล้องกับการส่งเสริมจริยธรรมทางสังคมด้วย

การ์ดเนอร์ Gardner, 1989, p.12) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทฤษฎีความหลากหลายทางสติปัญญา พบว่าการจัดประสบการณ์ แบบสอนที่สอดคล้องกับทฤษฎีที่ส่งเสริมสติปัญญาให้กับเด็กทั้ง 7 ด้าน ได้อย่างเหมาะสมที่สุดวิธีหนึ่ง และพบว่าด้านความสัมพันธ์

ระหว่างบุคคลเป็น 1 ใน 7 ด้านของทฤษฎีความหลากหลายทางสติปัญญาที่สอดคล้องกับการพัฒนาทางสังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์

มาติน (Martin, 2000, p.102) ทำการศึกษาผลของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเด็กวัยก่อนเข้าเรียนที่มีความผิดปกติทางร่างกายกับเพื่อนที่มีร่างกายปกติ ในการตอบสนองทางสังคมและการเคลื่อนไหว กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กวัยก่อนเข้าเรียนที่มีความผิดปกติทางร่างกายจำนวน 2 คน โดยผู้วิจัยทำการประเมินค่าความสัมพันธ์พื้นฐานก่อนการวิจัยจากผลในช่วงการสอน จากนั้นผู้วิจัยจะทำการสอนวิธีการสร้างปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนโดยการชี้แนะ การอธิบาย การเล่นตามบทบาทกับผู้สอน การเล่นตามบทบาทกับเพื่อน การเล่นตามบทบาท และการเล่นเกมที่สามารสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน หลังจากการฝึกสอน ผู้วิจัยจะทำการประเมินผลโดยการให้กลุ่มตัวอย่างเล่นกับเพื่อนกลุ่มอื่น ผลการวิจัยพบว่าเด็กในกลุ่มตัวอย่างแสดงการตอบสนองทางร่างกายและทางสังคมเพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าเด็กเล็กที่มีความผิดปกติทางร่างกายสามารถพัฒนาการตอบสนองทางร่างกายและสังคมโดยการชี้แนะการอธิบาย การเล่นตามบทบาทกับผู้ฝึกสอน การเล่นตามบทบาทกับเพื่อนการเล่นตามบทบาทกับเพื่อนหรือของเล่น การเล่นตามบทบาทกับผู้ฝึกสอน การเล่นตามบทบาทกับเพื่อน และการเล่นเกมที่สามารสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน

สรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศนั้น ทำให้พบว่าการจัดประสบการณ์การสอนแบบโครงเป็นการสอนที่เปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรมร่วมกันและตรงกับเนื้อหา ทำให้เด็กสามารถบรรลุผลการเรียนการตามจุดประสงค์ที่กำหนดให้ และการสอนแบบโครงการยังช่วยให้เด็กได้พัฒนาความคิดได้ด้วยตนเองส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมทางสังคม

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศจะสังเกตเห็นว่า การจัดประสบการณ์การสอนแบบโครงการโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาการของเด็กปฐมวัยเด็กสามารถที่จะช่วยเหลือตนเองได้ตามวัยของตนเองมีความสุขในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม และรู้จักการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี มีความสุขกับการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับเพื่อนๆ